

A KERTÉSZKEDÉS MINT NŐI ÉLETPÁLYA.*

A mikor a nők számára új meg új kereseti foglalkozásokat akarunk kijelölni, szándékosan el kell vonnunk figyelmünket a feminizmusnak s a nőemancipáczióknak mostanában divatos áramlataitól, a melyeket semmiképen sem illet meg az a tisztesség, hogy a nők fontos és általános érdekeiért folytatott küzdelmek gyanánt becsüljük meg azokat. E törekvésekkel ellenkezve, a nők keresetképeségének messze menő gazdasági és társadalmi kapcsolatait igen alaposan jelölte ki a «Nemzeti Nőnevelés» t. szerkesztője a f. évi szeptemberi számnak «Szocializmus és nőnevelés» czimű cikkében, a melyeknek gondolatai épen úgy, mint Végessnének és Geöcze Saroltának nézetei, exact módon a helyes gyakorlati útra akarják terelni a feminizmusnak napjainkban eltévelyedett törekvéseit.

Egyfelől az ellentét felvilágosítása, másfelől szerény nézeteim megerősítése céljából legyen szabad tekintélyekre hivatkoznom. A «Huszadik Század» cz. társadalomtudományi szemle f. évi szeptemberi füzetében (228. l.) D' Haussonville grófnak a «Salaires et misères des femmes» (A nők keresete és nyomora) cz. munkáját bírálva, elismeréssel idézi ennek tartalmából a következőket: «A feministák mai mozgalma nem valósítja meg, sőt nem is érinti az igazi «feminizmus» céljait; női doktorokat, ügyvédeket, képviselőket stb. kíván és sürgeti a politikai és társadalmi egyenlőséget ott, hol annak hiányát csak a gazdag és boldog nők érezhetik; mig milliókra megy az éhezõ, munkanélküli és nyomorban sinlõdõ

* L. György Aladár cikkét e tárgyban a N. N. 1890. évi 5-ik füzetében.

nők száma, kik a létért való küzdelemben a női nem mesterségesen octroyált inferioritása okán nem tudják helyöket megállani. Az a feminizmus, mely gazdasági téren követeli a reformokat s zászlójára nem a parlamenti tagságot, de az egyenlő kenyeret és munkát írta föl: az igazi feminizmus, mely minden ízében demokrata. A mai feministák merő aristokraták.»

Igen, a nőkérdés két részből áll: az egyik a nők politikai és társadalmi egyenlőségére, a másik pedig a nők gazdasági existenciájára vonatkozik.

Amaz a szabadelvű politika körébe tartozik, emez pedig az osztályérdekek kérdései közé sorakozik.

Azok a szabadelvű törvények és rendeletek, a melyek Európaszerte sokfelé megnyitották a nők előtt a legmagasabb tudományos képzettséget követelő életpályák utait, csupán egyesek, a kevés számú tehetségesebb és törekvőbb nők számára teremtettek új kereseti foglalkozásokat; ismerjük be, hogy azok a nők, a kik ma a középiskolai érettségi vizsgálat után sikeresen elvégzik az egyetemi tanulmányokat, ekkora szellemi és ennyi akarati erővel az egyetemi pálya nélkül is biztosíthatták volna életük fentartását. Bizonyosan kisebb jólétben, csekélyebb hatáskörben éltek volna: de aligha szaporították volna a társadalom terhére esők számát. És az az évenkénti 25—30 nő, a ki napjainkban az egyetemi képzés révén biztosítja kenyerét, vajjon az 5—6 milliónyi munkaképes magyar nő kereseti viszonyait csak egy szikrányival is megjavította-e? Bizonyára nem. De hiszen a nők magasabb fokú képzésének eredményeit nem is a kereseti viszonyok javítása, hanem a társadalmi evolúció szempontjából kell mérlegelnünk. A kik küzdöttek érte s keresztül vitték, méltán megérdemlik a szabadelvűség ékes pálmáját: de mi ne áltassuk magunkat azzal, hogy immár a nőkérdés is meg van oldva. Nem, hátra van még a nagyja, a gazdasági reform: *a szegény, a munkás néposztályok leányainak gazdasági existenciáját, a nagy tömegek kereseti viszonyait kell még följavítanunk. Ez az igazi, az általános nőkérdés!* És a «Nemzeti Nőnevelés» igen helyes érzékkel tér vissza időnként erre a fontos kérdésre, a melynek egyik gyakorlati részletét Német-

országban fényesen oldotta meg dr. Castner Elvira, a marienfeldei női kertészeti iskola alapítója.

Ez az iskola 1894. október 1-én kezdette meg működését a Berlin melletti Fridenauban, de rövid öt esztendő alatt kinőtt az eredeti tervek keretéből s 1899-ben már tetemesen nagyobb új telepére, a Berlinhez szintén közel fekvő Marienfeldera költözött át. A 30 növendékre berendezett intézet új kertje 10 holdra terjed s így bőséges gyakorlati helye van a szakszerű virág-, gyümölcs-, söldségkertészet és szőlőművelés minden ágára. A szabad ég alatti kertészkedésen kívül 3 nagy, vasszerkezetű, üvegezett melegházban a hajtatót is tanulják a növendékek, úgy hogy az egész esztendőn át gyakorlatilag foglalkoznak jövő hivatásuk minden teendőjével. Az alkalmas beosztással készült tanterv gondoskodik a kerti termények feldolgozásának elsajátításáról is; a növendékek aszalnak, izeket, gyümölcs-leveket, befőtteket készítenek, zöldséget konzerválnak mindenféle módon s a kereskedelmi értékesítés szövényes teendőiben is megfelelő kiképzést kapnak. Maguk a növendékek méhészkednek s gondozzák a kertészet mellett szükséges háziállatok tenyésztését is. Mindezen gyakorlati ismeretekkel karöltve folynak a megfelelő elméleti előadások, a melyek természet-tudományi igazolását adják minden gyakorlati műveletnek.

A kitünően berendezett s egyszerű előkelőséggel készült intézeti épület kisebbik felében a tulajdonosnő és hozzátartozói laknak, a nagyobbik fele pedig az oktatás és a köztartás céljaira szolgál. A souterrain a gyakorlati oktatásra szükséges műhelyeket és gazdasági helyiségeket foglalja magában. Ott vannak berendezve az asztalos és ács műhelyek meg egy champignon tenyésztő telep is.

Az első emeleten vannak az előadó- és a fogadótermek, a másodikon pedig a 30 bentlakó növendék hálószobái. Az intézetben évről-évre minden hely be van töltve. A 30 bentlakón kívül még 6—8 bejáró növendék van, kik azonban az egész napot az intézetben töltik.

Az iskolát 7 növendékkal nyitották meg s hogy ma, alig 5 év múlva már minden helye le van foglalva, ez a körülmény az intézet szükségességét fényesen igazolja. A rendes tanfolyam két évig

tart, de állásban levő tanítónők számára évenként ősszel és tavasszal tartanak 8—8 hétre terjedő külön tanfolyamokat. A rendes tanfolyamok sikeres elvégzése után a növendékek nagytekintélyű vizsgálóbizottság előtt adnak számot munkálkodásukról. A legutóbbi vizsgálat bizottságában pl. ott ültek többek között Sorauer professor, dr. Wittmack titkos tanácsos és Mathien kertészeti igazgató, a kiknek az elméleti és gyakorlati kertészet terén olyan országos tekintélyük van, hogy az általuk aláírt bizonyítványok valóban kegyeret adnak a növendékeknek.

Az intézet működésének sikerét igazolja az is, hogy nem képes annyi növendéket kiképezni, a mennyire szükség van s nem tudja a kínálkozó állásokat betölteni. Igaz, hogy a végzett növendékek egy része nem is keres állást, hanem csekély tőkájével s az intézet által közvetített olesó kölesönpénzzel önálló kertészsze lesz. Így például Holtenauban (Kiel mellett) és Schwarzenbeckben (Hamburg mellett) magam ismerek néhány végzett növendéket, a kik a legfényesebb eredménnyel önállósították magukat; egy másik növendék Lauthalban (Braunsbergben) oly kitűnően töltötte be helyét, hogy városi kertésznek választották meg. Sokan nagy és kiterjedt földbirtokon Brandenburgban, Poseuban és Poroszországban, mások pedig gyermekkertekben, javító- és gyógyintézetekben a kertészet vezetésével, vagy az ottani növendékek illetén kiképzésével vannak megbizva. Hogy ezen intézetek milyen elsőrangúak, elég említenem a berlini «Pestalozzi-Fröbelhaus»-ot, a «Magdalenenstift»-et Plötzenseeben s egy sanatoriumot Jénában, a hol mindenütt a Castner-iskola növendékei vannak alkalmazva. A tanítónő-cursusok sikereit és jövőjét pedig elég szépen ecseteli az a levél, melyben egy ilyen tanfolyamot végzett tanítónő elmondja, hogy tanítványai mennyire megkedvelték a virág- és főzelékfélék ápolását s aztán a kicsinyektől e felnőttek is kedvet kaptak a virágtenyésztésre. Így oldotta meg az iskola abban a kis német faluban azt a nagy feladatot, hogy a felnőtt nép foglalkozását irányítsa, a mivel a kormány s a gazdasági egyesületek hosszú időn keresztül hiába vesződtek.

A marienfeldei iskola mai tagozataival, t. i. az önálló kertész-

nők tanfolyamaival és tanítónők póttanfolyamaival, még igen nagy fejlődésre képes. A német kormánynak, az egyes városoknak s a különböző kulturális intézményeknek támogatása bizonyára gyors és nagy virágzásra fogja emelni ezt az iskolát, a mely eddig a maga erejéből vivta ki az elismerést.

Mindezekből elég kézzelfoghatóan kitűnik az, hogy a *nők kertészeti foglalkozása* akár mint önálló jövedelemszerző foglalkozás, akár pedig mint kenyeret adó hivatalos állás, egyaránt megérdemli a fölkarolást. E tekintetben a németországi példa tényei minden ellenvetést és kételkedést kizárnak s mi közöttünk magyar nők között csupán csak arról lehet szó, vajjon hazai állapotaink mellett helyén való-e az illetén törekvés? Csak úgy rövidesen gondoljuk végig a kérdés lényegét!

Általánosan elismerjük azt, hogy a szabadban való állandó tartózkodás s a nem kimerítő, de mégis erőkifejtést kívánó kerti munka nagyon egészséges. A természettel való foglalkozás a női kedélyre valóságos üdülés: a kertészkedésnél szükséges aprólékos gondoskodás, a kiméletes türelem egyenesen a női természet sajátosságait követeli. A kerti termények feldolgozása, az aszalás, a befőzés, a konzerválás stb. most is női foglalkozások. Azután a család körében végezhető munka megkiméli a nőt mindazoktól a kellemetlen és káros hatásoktól, a melyek együttjárnak a szegény néposztály nőinek valamennyi más kereseti foglalkozásaival. Egyáltalában nem vonja maga után a családtalan állapotot, sőt épen ellenkezőleg nagyon alkalmas a tiszta családi élet erkölcsösségének biztosítására.

Nagy előnye a kertészkedésnek, hogy nagyobb befektetés nélkül is lehet önálló vállalat gyanánt folytatni.

Még ajánlatosabbnak mutatkozik a foglalkozás akkor, hogy ha gazdasági és társadalmi viszonyainkat vesszük fontolóra. Általánosan ismert fogyatkozásunk, hogy mi magyarok alig kertészkedünk, pedig éghajlatunk, talajviszonyaink, hazánk földrajzi fekvése egyenesen arra utalnak bennünket, hogy Európa gyümölcsös és zöldséges-kertjévé tegyük hazánkat. A kertészkedésnek illetén nagy fejlődésképessége mellett nagy előny volna a kertész-

nőkre az, hogy ezen a pályán egyáltalában nem kellene a férfiak versenyével küzdeni, a mit, a házi cselédeket kivéve, egyetlen más női keresetágról sem lehet elmondani. Végre azt a közegészségügyi szempontot sem szabad kicsinylenünk, hogy a kertészet elterjedése a szegény néposztályok táplálkozását milyen kedvezően módosítaná.

Mindezeket összefoglalva, azt a szerény nézetemet fejezem ki, hogy a ki e téren az úttörés munkájára vállalkoznék, nemcsak a nőkérdés legfontosabb részének megoldásában hagyna maga után maradandó, tisztos emléket, hanem a mellett saját anyagi jólétét is teljesen biztosítaná.

Budapest.

Zigány Jolán.

TÁRSAS KIRÁNDULÁS PÁRISBA.

Julius elsején hatodmagammal indultam meg egyenesen a párisi kiállításra. Ez utazásom iskolai kirándulásszámba ment. Amennyiben régi növendékek kértek volt fel, nagy kedvök levén Párisba menni, mivel szüleik nem vihetik őket, tegyem meg nekik ezen örömet és vigyem én őket Párisba. A kis társasággal tehát Münchenen át mentünk s Münchent, Strassburgot is megszemlítettük útközben.

A mint Párisba érkeztünk, első dolgom volt elvezetni társnőimet az *Étoile* diadal ívéhez, mert onnan érti meg az idegen legjobban Páris valódi jellegét. Az a pont az egész város felett uralkodik és helyes benyomást ad a szellem és műizlés eme ősrégi fészkeről. A város legszebb részét pillantja onnan meg a néző, a *place de la Concorde*-ig, Tuileriák kertjéig, és másfelől a boulognei erdőig.

De fájdalom, magáról a kiállításról, hova délután léptünk be, nem lehetett egyszerre, ily általános benyomást szerezní. Oly óriási, oly véghetetlen ez az 1900-iki párisi világkiállítás, hogy szinte már túlszárnyalja az emberi rendes méreteket. Ezért is, a kevésbbé művelt ember, ki ily véghetetlenséget nem képes felfogni, azt állítja, hogy nem is érdekes! S valóban még a szakember sem képes kimeríteni azon tárgyakat, melyek szorosan szakmájához tartoznak, oly kiterjedést vett már itt minden!

Ilyenkor legjobb abból alkotni meg az összbenyomásokat, a mi a legmegkapóbb, a legjellemzőbb.

S ez, azt hiszem, az egész kiállítás művészi rendezése, díszítése.

A falak díszítése valóban remek ez idén mindenütt a kiállí-

táson, mind finom izlés, mind forma, mind színre nézve! Még maga a secessió is, a falak diszítésénél, remek lesz!

Nem lehet szebbet, légiesebbet képzelni például, mint a III. Sándor ezár hidját, és a kisebb képkiallitási palotát, meg Páris városának üvegházait. Hogyha igaz, hogy a szem által lehet legjobban hatni a művészi érzék ébresztésére, úgy ez a jelenlegi párisi kiállítás rendkívül fejleszti a szépérzékét azoknál, kik erre bármily kis mértékben is fogékonyak.

Nagyon nevezetes és jellemző az, hogy az iskolákban is első sorban a művészi érzék fejlesztésére törekszenek s a legújabb irány azokat szépekké, mosolygókká, kiesekké varázsolni, hogy a növendék gyönyörködhessék otthonában és azt megszeresse!

Eddig Franciaországban, a középkori hagyomány átka alatt a lyceumok valóságos kaszárnyák vagy börtönök voltak, az udvarok virág és fa nélküli, kövezett, falakkal szegélyezett, puszta négyszögök.

Most fákat, bokrokat, gyönyörű virágokat ültetnek mindenfelé; az udvarok közepére remek márvány-szökőkutakat emelnek. A bejáratokba, előcsarnokokba hírneves festőkkel az iskolai életre vagy a szülőváros történetére vonatkozó remek képeket festetnek. Az iskolák vetekednek erre nézve a nagyuri kastélyokkal. A nagyurak ugyanis kastélyaik előcsarnokait freskókkal látják el, hol a családjaikra, elődeikre vonatkozó érdekesebb mozzanatokat örökítették meg. Az iskolák is erre törekszenek. Láttuk például Baudvin Pál hírneves festő vázlateit, melyeket a Rouenban építendő új lyceum épületének bejárata és előcsarnoka számára készített. Egyfelől látni lehetett a tudományt, a művészetet, mint ölelték szeretettel szívökhez a fiatal növendékeket, másfelől Rouen nagy embereinek hőstettei buzdították az ifjakat arra, hogy ők egykor elődeikhez méltók legyenek.

Ezen legújabb irány a kiállításon mindenben észlelhető. Olivastunk oly iskolai programokat, hol az igazgatók azzal dicsekedtek, hogy ők növendékeiknek csak idősebb, tapasztaltabb *barátai* akarnak lenni, hogy csupán *szeretet* által kívánják rájuk hatni, hogy *boldogokká* kívánják őket tenni, meg lévén arról győződve,

hogy a *boldog* gyermek, a boldog ifjú, ki törvénye szerint szabadon fejlődik, egyszersmind *jó* is!

A haladás apostolai nagyon kikelnek manapság Franciaországban, az internatusok ellen is. Mert azok, a természet erejénél fogva, mind kaszárnnyákká vagy zárdákká fajulnak. Főkép a népes internatusokat egészen elítélik. És ha kell, hogy legyen internatus, azt kívánják, legyen az egy szerető család, minden szívet szárító katonai fegyelem nélkül, mely napfényben működik, az Isten szabad ege alatt, s melynek mozgató ereje kizárólag csakis a *szeretet*, az *önfeláldozás*!

Időnket nagyon takarékosan osztottuk be, vagy délelőtt látogattuk a kiállítást, és délután Páris más kincseit bámultuk, (a *Louvre* remekeit, a gyönyörű templomokat) vagy megfordítva. Így sohasem fáradtunk ki, és mindenre jutott idő.

Este a tündéries kivilágítást élveztük a kiállítás területén. A vízpalotát, a Trocaderot, a kristály-kastélyt, midőn vakító, különböző, gyöngén összeolvadó, remek színekben úsztak! Azt a tündéries látványt se leírni, se elképzelni nem lehet annak, a ki nem látta!

Színházban is voltunk. Bámultuk a Théâtre françaisban azt a remek, utólérhetlen, harmonikus, egyszerű és mégis oly kimondhatatlan művészettel létrehozott összjátékot, melynek minden legjelentéktelenebb kis részlete is remek a maga nemében, és egészen odaillik, egészen beleolvad a nagy egészbe. Mint a hogy a régi görög templomokban is még a láthatatlan kis részecskék is oly remekül, annyi gonddal és szeretettel voltak kidolgozva, hogy soha semmi sem sérthette azoknál a legszigorúbb művész legérzékenyebb szépérzetét sem!

Cyrano de Bergerac, az Aiglon, az Opera is elragadt bennünket. Úgy hogy az a tizenhat nap, mit együtt töltöttünk Párisban, tündérialomként repült el, s kis társaságunkra ép oly tanulságos mint élvezetes volt. Az Aarlbergen, Svájczon, Zürichen át tértünk vissza Kolozsvárra, felejthetetlen emlékeket hozva haza magunkkal. És a mi különösen nevezetes: a mi egész útunk, vásárlásokkal együtt, nem került többbe, mint összesen kétszázötven forintba,

fejenként; s e mellett oly jól voltunk ellátva kedves, figyelmes háziasszonyunknál, Madame Pagnynál, hogy szinte megsirattuk mikor tőle elváltunk, de ő is megsiratta a kedves magyar leányokat, kiket nagyon megszeretett e rövid tizenhat nap alatt, s kik a magyar nemzetnek maguktartása által becsületére is váltak.

Kolozsvár.

De Gerando Antonina.

BAYER KAROLINA EMLÉKEZETE.

A sárguló falombok kint a kerepesi temetőben ismét egy frissen hantolt sírdombra hullatják száraz leveleiket. A magyar nőnevelésügy derék munkása, a mi kedves jó Lina nénink nyugszik alatta.

Meghatottan veszem kezembe a tollat, mikor az ő hervadhatatlan érdemeiről akarok írni. Csak most értem meg, hogy mennyi lemondás, akarat erő és kitartás volt benne. A nevelőnői pálya bizony nem tartozik a legrózsásabbak közé, még akkor sem, ha valaki, mint ő, magánintézet alapításáig is felviszi.

Bayer Karolina Budapesten született, édes apja háztulajdonos volt. Az evangélikusok iskolájába járt, de az ismereteit a magaszorgalmával is gyarapította. Az anyanyelve német volt, magyarul később tanult meg, a francia nyelvet is tökéletesen beszélte.

Eleinte előkelő családoknál magántanítással foglalkozott. Intézetét 1860-ban alapította, elébb a barátok terén, majd a Sebestyén-téren, azután a városház-téren a Várady Károly-féle házban. Az utóbbi helyen már nagyon szépen virágzott s mikor az uri, most korona-herceg utczába költözött a Zichy Géza-féle házba, a régi Deák-kör helyiségeibe, még jobban virágzásnak indult. Több mint húsz évig állott itt fenn a népes intézet és innen is oszlott fel.

Az intézete, különösen a 70-es években, igazán mintaszerű volt. Nagy gonddal, fáradsággal és költséggel rendezte be. Cél-szerű padok, asztalok, kényelmes ülőhelyek és egyéb szükséges felszereléseken kívül, nagy üvegszekrényekben csinos és rendezett kis természettani és természetrajzi szertára is volt.

Áldozatkészségének és ügyszeretetének azzal is tanujelét adta, hogy intézetében a legkitünőbb tanerőket alkalmazta. Többek között Berecz Antal a természettant, Somogyi Rudolf a mennyi-

ségtant, Laky Dániel a földrajzot, Vámosy Mihály a történelmet, Förster Erich a német nyelvet, Prámer Ágost a magyar nyelvet, Loyka Hugó a természetrajzot éveken át tanították.

Ebben az időben az intézet nyolcz osztályában körülbelöl száz növendék volt évente, közülök 20 vagy 25 benlakó. A bejáró növendékek a főváros előkelő közép és polgári osztályából kerültek ki, míg a benlakók többnyire vidéki földbirtokos uri családok leányai voltak.

Egész raja tódul fel emlékembe gyermekkori élményeimnek, ha a szegény jó Lina intézetében eltöltött hosszú évekre gondolok. Szigorú rend, tisztaság, szeretet, igazságos bánásmód és szerény magaviseletre való szoktatás jellemezték az ő egész nevelőnői irányát.

Sokszor siettünk fel félve és remegve a lépcsőkön, ha 9 óra után érkeztünk, mert elkésni senkinek sem volt szabad, s akármi-féle kis hibát követett is el valaki, Lina néni szigorúan kérdőre vonta. Kivételt nem tett soha növendékei között, mindegyikhez volt nyájas szava, buzdította a gyengéket, megfeddte a rakoncátlanokat. Egészen az intézetének élt, jelen volt gyakran az órákon, a táncz és torna órák alatt mindig ő maga ügyelt fel a növendékek egészségére.

A növendéksereg kivétel nélkül rajongott Lina néniért, a kiből egy igazán nemes nőnek a példányképét tisztelte. Az intézetben alkalmazott tanítónők és nevelőnők is anyai barátnőt találtak benne. Mindig kész volt a jótékonyásra, nemcsak rokonait, de az idegeneket is erején fölül támogatta.

Harminczöt évig dolgozott és munkálkodott nehéz pályáján, egész nemzedékek kerültek ki a keze alól, míg végre kifáradva és eltörődve nyugalomba vonult. Életének utolsó évét a «Tanítónők Otthoná»-ban töltötte, innen indult el arra az útra, a honnan nincs többé visszatérés.*

Budapest.

Radnai Jenőné.

★

* E nemes nő halála alkalmából *Gálffy Anna* úrnőtől is vettünk hálásan emlékező sorokat. Ebből közöljük a következőket.

Bayer Karolina gyászjelentését olvasván a napi lapokban, mélyen elszomorodtam, látva, hogy az a nagyszabású, finomlelkű teremtés, ki annyit tett másokért s lelkesen küzdött a magyar nőnevelésért, nem nyert egyebet néhány rideg sorból álló megemlékezésnél.

Az ő neve pedig évtizeden keresztül ragyogott a nőnevelés egén és ime most majdnem észrevétlenül tűnt el az élők sorából! Pedig ki nem ismerte volna a fővárosban ezen nagyműveltségű, finom lelkű nőt, a tiszta, nemes nőiességnek megtestesülését, a ki mindenki iránt egyforma előzékeny és jóságos volt? Mindenki számára volt egy-egy bátorító, nyájas szava, előzékenysége és figyelme mindenkire kiterjedt. Hány előkelő, a fővárosi társadalmi életben szereplő nő merítette az ő meleg, nemes szívéből mindazon tulajdonságokat, melyek minden nőnek díszére válnak; mert ő nem egy derék, kiváló nőt nevelt a társadalomnak és a hazának. Intézeténél, melyet 35 éven át vezetett, a leghíresebb tanárok, a kik még most is a legjobb hírnévnek örvendenek, adták elő a tudományos ismereteket; ámde az ő modora mindezeknél nagyobb varázsszal birt az ifjú kedélyekre, melyeket kiváló nevelői tapintatával ő annyira át tudott alakítani. Csak néhány éve, hogy nyugalomba vonult, kipihenni áldásos életének fáradsalmait. A múlt év augusztus hava óta állandó lakója volt a «Tanítónők Otthoná»-nak. Ott körülvéve a szeretetnek és ragaszkodásnak minden jelével, mindenkit lebilincsel elragadó jóságával és szerénységével. Ott élte boldog nyugalomban életének utolsó napjait. Rövid három napi rosszullet után csendesen, minden fájdalom nélkül lehelte ki nemes lelkét. Társai a legmélyebb bánattal váltak el tőle és bizony sok idő fog elmúlni, míg hozzászoknak ehhez a gondolat-hoz, hogy szeretett Lina nénijök már nincs köztük.

Emléke mindig fog élni azok lelkében, a kik őt ismerték és egyszerű nemes mivoltában példányképül választották.

CSEVEGÉS PÁRISRÓL.*

Ezelőtt 15 évvel jártam ott fiatalabb ruganyossággal nagyobb úgyszólván szent ámulattal. Azóta megváltoztam; de megváltozott Páris is. A világ nagy eseményei nem vonultak el a nélkül, hogy nagy és észrevehető nyomokat ne hagytak volna a régi, kaczer városban. Komolyabb lett, lakosai tán csendesebbek és a figyelmes észlelő meglátja rajta, hogy a német győzelem tartós árnyat vet erre a gyönyörű városra. Mert gyönyörű! Nem csoda, hogy néhány lelkesülő kartársam első látásra azt mondja: oda vonulok én nyugdíjba! Nem féltém őket, nem hagyják itt a mi viruló szép Budapestünket, mert aligha szokhatnának meg odakinn. A régi fény, fölületes szemlélésre, megvan. Nekik dicső multjuk van, mikor még a grande nation visszapillantott sok királyra, nagy császárra. Sok nemes vér árán kiirhatta a liberté, fraternité, égalité hármasszentiséget, mely a szabadság és polgári egyenlőséget jelentette. Boldogabb időkben teremtették még nagyszerű tereiket, remek középületeiket, pompás kertjeiket, csodaszép templomaikat és dúsgazdag gyűjteményeiket. Vízet hordanék a Dunába, ha itt elsorolnám, mennyi remekbirtok azé a Párisé, melyet most is milliók bámulni mentek. Félmillió ember nézi egy vasárnapon a sugárzó kiállítást. Elvakul az ember most is a káprázatos látványon, de azért látni kell, a mi annak mutatkozik, ki körül néz.

Világvásárnak mondja Pekár Gyula a kiállítást, — az egész város az. Páris tudja, hogy őt nézik őt utánozzák. Páris mellékutcaiban azonban pongyolában mutatkozik, mert főutcaiban hemzseg

* Örömmel közöljük ez érdekes és tanulságos csevegést, noha erőteljes színeivel nem mindenben értünk egyet.

az egész világ, minden pólus népe. Megvesztegetően szép és vakítóan ragyogó, de tessék a lakóház típusát szemügyre venni. A lakóház, melyben a nemzet lelke lakik, a család. Laktam én polgári házban, mentem kis hôtélbe és visszakiváncoztam a sokat szidott városom szellős tágas lakosztályaiba, az én Otthonomba!

Közvetlen a kiállítás közelében szerény tehetségünk szerint laktunk. Milyen utcza, milyen ház! London Whitechapelje jutott eszembe. Pizskos, bűzös utczák. Benéztem sok élelmiboltba melyekből magamnak nem kívántam volna semmit sem, ha még olyan éhes lettem volna is.

Ismételem, hogy Páris közterein és épületein a régi Athene és Róma jut eszünkbe, a hová a nagy szellemek és a kultura építőmesterei összehordtak mindent a mi hatalmukat, művészetüket és műveltségüket dokumentálta. Ha az emberi nem valódi nagyságát és szellemi lüktetését meg akarjuk figyelni, akkor elmegyünk a metropolisokba és tanulunk, tanulva meghajlunk ennyi tudás, ennyi tehetség előtt. De mégis megkap az a gondolat: Páris nem az, a mi volt, Páris nem halad. Milyen paradox állítás. Ez az óriás, ki vendégül látja a kortársakat, ki olyan világitásokat gyujt, ki az Eiffel tornyát örökös bámulatra oda állította, mint a technikai haladás mutatóját. És mégis. Friss erőt, modern vidámságot Berlinben kell keresni, jövődöt várni akár Budapestre kell jönni.

És a kiállítás? Nos a kiállítás, — bár utolsó lenne! Mit lehetne még összehordani, a mi ehhez a kiállításához hasonlítana, vagy ezt felülmulná. Egész városokat kellene összehalmazni, hogy ezt folytassák. Falvak, utczák, avenuek, minden van benne. Olyan műpaloták, melyek megmaradnak. Úgyszólván a város kebelében építették a kiállítást, mert fölülről nézve, mint például az Eiffelről, látni, hogy bekerítették Párisnak egy részét, Grenellet ebbe a nagy vásárba. Ott fénylik aranyban a Pont d' Alexandre, ez a köves bók, mit a nagy franczia nemzet hódoló alázattal épített a Szajnára, a csár tiszteletére, ki akkor nagyon szeretetreméltó volt és később a szövetséget, melyben a francziák a régi ellenséget le akarták győzni, mégis visszautasította. A német Schulmeister le-

győzte ezt a győzelemittas népet és azóta az útja nem viszi felfelé. Akkor az utcza is más volt. Uralkodtak a rikitó színek, a feltünő formák. Nekem akkor úgy tetszett, mint egy karneval, nem mint a valóság. Most a nők nagy zöme feketében van. A számtalan munkásszony, az egész alsó osztály feketében. Ott Montmartre körül a honnan Ste Pierre, a még nem kész dóm a magaslaton majdnem fenyegetően néz le a katolikus fölényében, ott benéztem a vásárcsarnokokba és nem láttam egyebet mint szegény fekete asszonyokat és szurkos vásárasztalt. És ha szabadjon arra mutatnom, mi most már szintén jellemzi egy nemzet politikai jelentőségét és világszínvonalát: az asszony, a nő. Mérjük össze a nők jelentőségét Franciaországban más országokkal. Mit tudunk róluk a társadalomban, az irodalomban, a modern törekvésben. A francia nő híres a szerelem minden alakjában, — ezért a színpadon is. Ő csak a férfiúnak akar tetszeni, ez képezi életének főtartalmát és azért maradi, — mert ez nem hivatás. A családban nem szereti a gyermeket, azért a népesség csekély, neveléssel nem foglalkozik, mert ott van a sok couvent és pension. Elegáncziában tán még mindig első, de a lelke nem halad, szelleme nem nő. A német, angol nők és a mit én olyan bizalommal remélek, a magyar nő, ki minden szépre és jóra termett, vannak hivatva: ezek dolgoznak a nő hasznavehetőségére, ezek emelik a társadalmat.

A kiállításban a legeragadóbb dolgok a ruházaton kívül nem a francziáké. A milyen magasfokú volt a francia műipar, olyan maradt, nem kevesbedett, de nem is gyarapodott. Régi színek, régi formák a francia bélyeggel. A nancyi üveg meglepett, talán azelőtt nem láttam, a francia ékszművészet gyönyörű, de már Münchenben is láttam volt hasonlót. Nem tudom, ki az utánzó, mert most különben is oly hamar terjed el minden új minta, hogy az eredeti mestert nem leljük benne. Nincsen már monopol semmiben sem. Münchenben a secessió elragadott. Nem tudtunk megválni az új műipartárgyaktól, holott a festészetben még olyan káotikus a mindenféle irány és szín. Az agyondicsért seczesszióból menekültem a Glaspalastba, hol mérsékelt irányu modern festmények elragadtatásba ejtettek igazi modern szövegükkel. Dicsőítve

láttam a munkát szoborban és képen, bemutatva a szegénységet, a szociális problémát szeretettel és nagy mesterséggel. De a műipar már osztatlan tetszést talál. Egy egész új eszmevilág czikornyázik ezekben a változatos, szeszélyes vonalakban. A kigyózó szerpentines vonalazás üvegben, fában, ércben soha nem sejtett szépségben czikornyáz végig ezeken a butorokon, porzellánokon. Ki nem fogytunk a megtekintéséből. Mikor álmodtunk mi ennyi szépséget a háznak minden tárgyán, használati edényeken és egyéb, úgy a dekoráció mint a mindennapi forgalomra szánt dolgokon. Milyen öröm. Azt az időt látom közel, a mikor a legkisebb hajlékban a legközönségesebb tárgy is emelni fogja szerény lakója műizlését. Nagy hordereje van ám ennek a dolognak. A szépet honosítani kell minden zúgban, mert lélekjavító, felemelő. Walter Crane Angliában első volt, ki egész közönséges agyagból gyúrt apróságokat, melyek a szegény emberek tulajdonává váltak, melyekkel pórias fészkeiket diszítették, szegénységüket enyhítették. Nem megvetendő dolog az, ha szépalakú a korsó, vagy a pohár és a faldiszító tányér. Ezekben a dolgokban pedig most a németek a győztesek. A német iparművészeti osztályban megrészegedtünk. Azt írják a francia műkritikusok, hogy ezek a német munkák még sokszor nyersek, néhol otrombák, de erő nyilatkozik bennök. Meghiszem én azt! Olyan erő, mely megnyilatkozásában győzelmes, mert a tudás és a műtechnika minden rejtelmét magáon hordja. Annak az osztálynak milyen márcsak a külső elrendezése, gazdag felosztása! Mily kifejezésre jut benne a németek mostani boldog világpozíciója. Az intérieurók úgy, mint a paloták modelljei, az ékszer vagy a lovagszobor, a vas vagy a porzellán, mind hirdeti az erőteljes, merész nemzetet. És ha van kitérni utánuk, úgy az az osztrák műépítész, vagy butorfaragó, különösen pedig a csipke gyönyörű mintázása, új mintákban, miket a festőtől átvett. Nincs az a régi brüsszeli vagy velencei csipke, mely ezekkel vetekedik, mert hiába, a világ ujat akar és való az, hogy legjobban ragad el az az új, a mit még nem láttunk. A szőnyegipar is ki fogja szorítani a szép, de már lassankint unalmassá váló keleti édességet. Gyönyörű rajz, jóleső vonalak és pompás színek,

a mellett olcsók. Igaz, nem olyan tartósak, de manapság már nem a tartósság képezi a fő kelléket, ma midőn a házak sem sokáig állanak, a diplomákat elsodorja az új utcavonal vagy egy építendő hid, mely a forgalomnak szolgál. Különbön is meguntuk már a művészetben a régít, nagyon is ismerjük már, szomjazik a lélek, sohasem látottak után, azért hódítanak a jelenben a Muchák és a Cranek, kik mind Ruskin nyomdokain haladnak; mert Angliában már három generáció óta dívik a szecsesszió, mit mi csak most fedezünk fel, melyhez oly nehezen tudtunk hozzászokni.

Egy külön fejezetet érdemelne Henriette Mankiewicz, ez a geniális báróné, ki Bécsben megteremtette újból a tűfestészetet, egyesítve a festészettel. A ki Párisban látta az ő panneaujait, az tudja csak milyen magasra lehet becsülni a női kézi munkát, melyet oly ritka tökélyben, a világ aligha álmodott. Nem ő találta fel ezt a finom mesterséget, a régi időkben üzték a várak urnői a Remenátkban, de mit alkotott ő belé! Megnézi az ember, nem hisz szemének, megtapintja, nem bizik a tapintásában. Emberi munka ez? Igaz, olyan anyaggal dolgozik, milyenről az ő világban Pompejiben nem volt fogalom. Milyen színeket is produkálnak ezek a selyemgyárak, milyen leheletszerű fonallal dolgoznak a mostani tündér-ujjak! A színskála ezernyi fokozásával rendelkezik a mai hímzőnő és a vegyész, valamint a gép rendelkezésére bocsátja azokat a csodafonalakat, melyekkel meghímzi az ő ezeregyéjszakáját. Az az őserdei jelenet, vagy a mákvirágos pipacsos kép egy-egy tüneménye a női ügyességnek.

Henriette Mankiewicz iskolát csinált, mert most már Bécsben remek dolgokat készítenek. Ő hímöz és a hol a tű már nem elég gyöngéd, ott az ecsettel dolgozik tovább. Egybeolvad a tűzés a színnel észre nem vehető árnyalatban. Relle Jolán, a mi kitűnő mesterünk a tűfestészetben és sok más csodaszép női műremekben, panaszkodott, hogy Párisban a mi ebbeli kiállításunknak rossz helyet adtak. Én nem láttam, de végtelenül tudom sajnálni, mert a szentkirályiutczában is haladnak óriás lépésekkel ezen a téren, mi is sok figyelemre méltót alkotunk, ha Bécsset nem értük is még utol.

Sem az utcán, sem a kiállításban nem leltük a régi elegán-

«ziát. Sőt Dieppeben sem, a hová azért mentünk, hogy egy kaszinói estélyen lássuk a francia hölgyeket. Az egyik társnóm magasztalja a francia nő karsu növését, tartását és utolérhetlen eleganciáját. Aligha nem téved. A kiállításban az egész globus képviselői jártak keltek. Az angolok magas termetűek és ezek öltözködtek este és a színházakban, mint teszik azt a Svájcban a dîner idejében, vagy Zermatt havasai közt, a hol a lunch után a falu sziklás talaját söpörték hosszú csipkedíszszel és drága selyemuszálylyal. Festett hajjal jár az előkelő lady is és kolosszális gyémánt boutonnal. Ezek szépek, de nem bájosak. A francia nőt én mindig közép nagyságúnak tudtam, — ki tudja most ebben a világtömegben, melyik a francia nő, ki a kiállítás tartamában kastélyaiban időzött, mert akkor az idegen volt otthon Párisban. Régente a francia nő volt a sikkes. Az *article de Paris* neki készült, a *dernier cri de la mode* neki szólott, — de most már az egész elegáns világnak. A sok ujság, a gyors szállítás köztulajdonná tette azt a sok semmiséget, mely a hiúságnak szól. Most már vitatkozhatunk azon, ki viseli legkecsesebben ruháit, a francia, az amerikai, a bécsi vagy a magyar nő, mert a többi nemzet itt nem igen jó kérdésbe. Sokat irtak régen az érzelmes Sue és Dumas père a párisi grisetteről és annak egyszerű bájos viseletéről. Most láttuk őket a *quartier latin*ben és a *jardin du Luxembourg*ban, ott a *Panthéon* körül. Ők vitatkozás nélkül behozták a reformruhát. Míg az angol nők és a németek is foglalkoznak a reformöltözettel, ezzel a «Schmerzenskind»-del, addig ők merészen felvették a bugyogó nadrágot, a smokingot és magasharisnyás cipőt és nemcsak a kerékpáron. Nem fűzik magukat és *sans gêne* járkálnak nappal is ebben a fesztelen, kényelmes öltözetben. Ott lakik a sok diák a *Sorbonne* körül, a hol a piktorok és szobrászok is tanyáznak nem épen tágas műtermekben. Olyan drága ott a hely. Hiszem, hogy itt merítik fantáziájukból a sok sok kép és alaktárgyat, de nem csodálom, hogy innen megy ki a világba annyi torzkép is, mely szolgál a rút dicsőítésének. Mit tudunk mi itt még arról a magasizű romlottságról, mi ott a levegőben születik. Már nem is látszik romlottságnak, hanem természetességnek. Ők így fogják fel a világot. Ha nem is

erkölcs-prédikátor az ember és tárgyilagossal megfigyeléssel csak nézi ezt a furcsa világot, mégis felmerül a gondolat, hogy ez a világ folyása itt a *décadence* milieuje a végpusztuláshoz vezet, habár csak lassu történelmi lépésben; de ez természeti törvény. Nem kell ezen siránkozni, ennek így kell lenni. És ezek az emberek merülésükben is bámulatosak, csupa lángész, csupa talentum és könnyedség.

Egyik társam például egészen beleszeretett a *sergeant de ville*-be. Mennyi illem, tájékozottság; röviden összefoglalja a *mondanivalóját*, melyen az idegen olyan könnyen eligazodik. Az egy városi kincstár, az az ember, mert mindent tud, mindenre segít udvariasan, bőbeszéd nélkül, de teljesen megbízható. Egy valódi *bureau de renseignement*. Ezzel a *sergeant*-tal keresztül jutunk az egész területen, annak minden zig-zugán. Az ő elrendezése ellenvetés nélkül elfogadandó. Soha ilyen fegyelmezett publikum. Ezt mindenkor legjobban bámultam ebben a világközpontban. Mindenki tudja, mi dolga van és hogyan kell azt legügyesebben, leggyorsabban lebonyolítani. Igaz, hogy itt is jobb, ha férfiebert kérdezzük, mert az azonnal és világosan felel, — a nő mindig habozva, nem olyan *prompte*. Ezt különben mindenütt külön tanulmány tárgyává tettem, — ebből is látszik, hogy a nő még mindig bizonyos dologban az a gyermek, a ki régenté volt, mikor még nem embernek, csak az ember feléne nevelték. Már a hol a hivatása parancsolja, ő is tud egész lenni, mint pl. a francia *pinczérnő* vagy az *elárusító*. A *pinczérnő* nyilvános helyen a szokásos fekete ruhában, fehér kötővel, főköttővel és a karján is fehér ujjal szolgál. Olyan komolyan tesz-vesz, szolgál, mint az *ápolónő* a kórházban, kihez ebben az öltözetben hasonlít is. De pompásan szolgál. Ő terít, ő szolgálja az ételt, italt, ő hozza végre a számlát és nem lesi a borraivalót, legalább nem szemlátomást, mindenkit egyformán szolgál, mert Párisban egyszerre étkezik minden ember, a mint-hogy egyszerre dolgozik is és mulat is. Milyen időökonomia! Ha mi azt eltanulhatnánk, mennyi idővesztéssel és gyomorrontással kevesebb volna édes, ügyetlen hazánkban.

Budapest.

(Folytatjuk.)

Vidékj Apollonia.

NŐK, MINT IGAZGATÓ-TANÍTÓK.*

Egy nemzedékkel ezelőtt lépett ki a magyar nő a nyilvános tanítói pályára. Az új alkotmányos korszak előtt csak magánnevelők, és azok is leginkább külföldiek és egy pár apáca volt a tanítónői állás képviselője. Ma a tanítónők és nevelőnők társadalmi életünknek egészen megszokott alakjai. Már tíz évvel ezelőtt a népszámlálás közel 10,000 okleveles nőt mutatott ki, jelenleg legalább is kétszer annyi van és közöttük mintegy 5000 nyilvános iskolában és 2000 óvodákban működik. Magas állású emberek leányai szerzik meg tömegesen a tanítónői oklevelet, Kolozsvártt egy vagyonos főrangú hölgy, Ungvártt egy akkor ott székelő püspök leánya tanított nyilvános intézetben. Legrohamosabb volt a nők térfoglalása a kisdedóvás terén. 1867-ben még kivétel nélkül csak férfi kisdedóvó volt, ma már egy-kettő maradt meg belőlük és a nagyközönség csodálkozva néz reájuk. De tért foglaltak a nők a magasabb iskolákban is, habár természetesen csak a nőnevelés terén, bár faluhelyeken nem ritka eset, hogy nő tanítja a fiúkat és akad egy pár hely, hol ideiglenesen a kántori teendőket is tanítónő teljesíti. Térfoglalásuknak legnagyobb bizonyítéka az,

* György Aladár, a tanítónők ügyének igazlelkű barátja a «Néptanítók Lapja» 41-ik számában a fentebbi cím alatt vezérczikket ír, melyet nagy jelentőségénél fogva egész terjedelmében közlünk. Magunk a szerénytelenség vagy követelődés vádja nélkül nem mondhattuk el ezeket. Köszönet érte György Aladárnak, köszönet a cikk közléseért a «Néptanítók Lapja» szerkesztőségének. A cikk most azért is időszerű, mert az eperjesi és hódmezővásárhelyi tanítónő illetve óvónő képző intézetek igazgatói állásának betöltéséről van szó. Reméljük, hogy a nőnevelés érdekeit oly bölcsen intéző miniszterünk a nőigazgató alkalmazása mellett dönt.

Szerk.

hogy két évtized óta nem volt egyetlen év sem, midőn a tanítónők számának szaporodása nagyobb arányú nem lett volna, mint a férfitanítóké.

Ma már nem is csodálkozunk ezen a térfoglaláson. A nőemancipáció ellenségeinek legnagyobb része is megnyugodott abban, hogy a nevelés — a házvezetés és betegápolás mellett — a nő legtermészetesebb hivatása és kezd megnyugodni a jövőben, midőn a megváltozott társadalmi viszonyok miatt önálló keresetre kényszerített száz és százezer nő között legalább az éliteje a nevelői pályához fordul. Messze vagyunk ugyan még azoktól az államoktól, hol az iskolák kétharmad részében nők tanítanak és a legtöbbben borzadnak is még e szokatlan képtől, de már nem látják lehetetlennek a jövőben ezt sem. A megélhetés gondja évről-évre több leányt kényszerít e pályára, míg a férfi képző-intézetek nagy része félig üres marad.

Ily körülmények között méltán feltűnhetik, hogy a nők, mint igazgató-tanítók, aránylag csekély számmal vannak. Még azokban a városokban is, hol külön magasabb fokú nőnevelő-intézeteket tartanak fenn, a vezetést többnyire férfiakra bizzák. Megtörténik itt-ott az az eset is, hogy női internátusban benlakó férfi-igazgató van ebben az országban, hol a nyugati népek nézetével ellentétben faluhelyeken is előszeretettel létesítenek külön fiú és külön leányosztályokat, a helyett, hogy az oktatás előnyére a kisebb és nagyobb gyermekeket különítenék el. Más internátussal ellátott intézetekben pedig a benlakás vezetésére külön nőket neveznek ki, kiknek a tanítás vezetéséhez semmi közük, feledve azt, hogy a tanítás és nevelés nem ikertestvérek, hanem egy és ugyanazon dolog két szempontból tekintve és így egymástól elválaszthatatlanok.

A visszás helyzet, mely különösen az internátusokkal ellátott kettős fajú polgári és felsőbb leányiskoláknál igen sok egyenetlenkedésnek és erkölcsi veszélynek volt okozója, egyáltalán nem magyarázható meg abból, hogy e nők az iskola adminisztratív ügyeit elintézni képtelenek volnának. Ma már egy pedagógus sem állíthatja ezt, látván sok igazgatónő kitünő és országos elismerést nyert működését. Jó és rossz igazgató mindkét nemnél

előfordul, itt az egyén határoz, nem a nemi különbség. Sőt ellenkezőleg. Épen a serdülő leányok ügyének vezetésénél számtalan olyan részlet fordul elő csaknem naponkint, melynek helyes és tapintatos vezetésére a legjobb férfi-igazgató is csak részben képes, míg a nő, ha különben alkalmas a pályára, csaknem mindig.

A tanítónők intézményének megalkotója, báró *Eötvös József*, a legelső állami tanítónő-képzők igazgatóiul kivétel nélkül nőket alkalmazott és az általa kiszemelt nők csaknem mindannyian kitűnő igazgatók voltak. Azóta is több nő töltötte be jól hivatását és senki sem állíthatja, hogy a jelenleg működő igazgatónők közül aránylag több a gyenge, mint a férfiak között. És ma mégis elvéte nyílik meg egy új igazgatónői állás. Sőt még az újonnan alakult kisdedóvónői képezdékben is kivétel nélkül férfiak az igazgatók és tanfelügyeletben, holott a kézimunka, női torna, háztartástan és sok más egyéb egyenesen megkövetelné a női szakfelügyeletet, a külföld példáját nem igyekszünk utánozni és csak egy pár halvány kísérlet történt, mint pl. a képesítő-vizsgálatokon a kézimunka női biztosainak kinevezése és Budapesten egy óvónői felügyelő ideiglenes alkalmazása.

Bizony, elmaradtunk e tekintetben a külföldtől. Valósággal érthetetlen, hogy midőn nők munkaköre oly korlátolt és azzal szemben annyi kiváló női erővel rendelkezünk, midőn a női internátusok vezetésénél a kétféjű kormányzás az intézetek legnagyobb részében balul ütött ki, midőn különösen a kisdedóvás terén a nők szerepe annyira uralkodóvá lett, mi még mindig ragaszkodunk a férfiak korlátlan uralkodásához, ragaszkodunk annyira, hogy még az iskolaszékekben, hol az anyák közreműködésének oly sok hasznát vehetnők humanisztikus szempontból, a nők csak a kisdedóvás kedvéért türetnek meg. Érthetjük azt, hogy orvosnők hiányában a bábákat férfiak nevelik, még az sem visszatetsző, hogy itt-ott férfi babrál a kisdedóvókban, de valósággal komikus, hogy nálunk nőipariskolában, háztartási iskolában is van férfi-vezető, hogy az pedig egyenesen sértő a nők más képesítése mellett, hogy a női tornát csaknem kivétel nélkül férfiak tanítják a magasabb

nőnevelő-intézetekben és az internátusok belső ügyeit is férfiak vezetik.

Ideje volna erről gondolkozni. Nincs ma már megye, nincs nagyobb város, hol egy-egy tanítónő vagy kiseddévónő ne tanácskoznék férfi-kartársaival az iskolaügyek fölött, hol ne érintkeznék a nő tanfelügyelőkkel és hatóságokkal hivatalos dolgokban. Valódi erőpazarlás az, hogy ez a nő csak tanácsadó lehessen mindenütt, bár képességét a vezetésre el kell ismerniök az illetőknek s bár magában mindenki bevallja, hogy igen-igen sok esetben jobb volna nő az intézet igazgatására. Törekedjünk arra, hogy ez a visszás helyzet megváltozzék és mindenütt, a hol szükség van reá és alkalmas egyén is akad, nő is lehessen igazgató. A tanítónők képzettsége ma már egyenlő a férfi-tanítókéval, legyen egyenlő jogkörük is, a verseny emelni fogja közoktatásügyünket.

György Aladár.

KÖNYVCZIMEK.

E nyáron Hachette et Cie üzletében voltam Párisban (boulevard Saint-Germain 79) s magammal hoztam nagy részét ama könyveknek, melyből Páris közs. iskoláiban tanítanak, a gyermeknek 6 éves korától 14 éves koráig.

Itthon böngészve e könyvekből, úgy vélem, hogy majd rászolgálnak mindazok dicséretére, a kik valamely okból tanulmányaik tárgyává óhajtják azokat tenni. A magam érdekében azért vettem e könyveket, hogy révükön betekintsek a francia iskolázás minőségébe, hogy megismerjem a szakbeli kifejezéseket és magyarázatokat töröl metszett francia nyelven, hogy összevessem a mi módszerünket a francziával. A könyvekről e benyomásokat kaptam :

1. *Le journal de classe, cours élémentaire et moyen par G. Ducoudray.* A tanító kezébe való két kötet vezérkönyv, melyekben óráról-órára osztja fel szerző az elemi iskola körébe tartozó összes ismereteket és ad számos módszertani utasítást. E könyvekkel kapcsolatosak a gyermekek számára :

2. *Éléments de géographie par H. Lemonnier et F. Schrader, cours élémentaire, moyen et supérieur.* Szépek és számosak bennük a térképek és tájképek.

3. *Grammaire lexicque de la langue française, cours élémentaire et moyen par A. Duplessis.* E könyvben kedves meglepetés nekünk, hogy a nyelvtani igazságokat tömérdek kép szemlélteti.

4. *Histoire de civilisation de la France par G. Ducoudray* czimének megfelelő sok-sok illusztrációval.

5. *Arithmétique et calcul mental par Lefranc* képeken való szemlélettel adja a mennyiségfogalmakat.

5. *Éléments usuels de sciences physiques et naturels par*

Saffray, cours élémentaire, moyen et supérieur. A mi módunktól eltérve egy kalap alatt u. a. kötetben ad ismereteket a természet három országából, fizikából, vegytanból.

Említett vezérkönyvvel nincsenek összefüggésben a következők :

7. *Syllabaire par Régimbeau* az olvasás megtanulására való.

8. *Éléments d'arithmétique et de géométrie à l'usage des écoles primaires par F. Vintéjoux.* A jó számtani példákért vettem.

9. *Éléments d'arithmétique, de géométrie et d'algèbre par Vintéjoux.* Nagyon jók a példák és a szakmagyarázat. A példák megoldását tartalmazza :

10. *Corrigé de exercices* ezímen.

A következő nyelvtani és fogalmazó könyvek — ki hinné esodát? — mind illusztráltak :

11. *Cours des grammaire française, cours élémentaire, livre de l'élève par A. Brachet et J. Dussouchet.* A feladatok javítása e könyvben van: *Livre du maître.*

12. *Le livre de compositions françaises de jennes filles par C. Wirth, partie de l'élève.*

13. *Petit livre de lecture et élocution à l'usage des écoles primaires, cours élémentaire et moyen par P. Guilici et V. Baccus.*

14. *Exercices de composition par E. Devinat* valóságos kincsesztára mindama érdekes témáknak, a miket a tanulónak adhatunk írásbeli dolgozatul.

15. *Simple lectures sur les sciences, les arts et l'industrie à l'usage des écoles primaires par J. Garrigues et M. Boutet de Monvel.*

16. *Premières leçons d'économie domestique par Ernestine Wirth et E. Bret* kedvemre való praktikus könyv, előadása nagyon kedves.

17. *Almanach du drapeau 1900,* nagyon érdekes kalendárium a francia hadseregge vonatkozik.

Larousse cégtől rue Montparnasse 17 valók :

18. *Arithmétique par J. Chaumeil et G. Moreau, cours élémentaire, cours moyen et supérieur* pompás feladatokkal.

Következő három isk. könyvecskében ismét gyönyörködünk a cselekedeteket és viseleteket feltüntető képeken.

19. *Histoire de France en images à l'usage des tout petits par Claude Augé et Maxime Petit.*

20. *Histoire de France* u. a. szerzőtől *cours élémentaire et moyen.*

21. *La science amusante 1., 2. et 3. série par Tom Tit* arra tanítja az oktatót, hogy mi módon kedvelteti meg önmagát s az ismeretet az ifjúsággal, a midőn a tudományos játékok során megmagyarázza a fizika, vegytan és geometria számos igazságait.

Nagyon érdekes és illusztrált elméleti zenei könyvek:

22. *La musique et les musiciens par Albert Lavignac* librairie Ch. Delagrave rue Soufflot 15. Sok könyveczim van benne a zene történetére vonatkozólag.

23. *Dictionnaire pratique et raisonné des instruments de musique anciens et modernes par Albert Jaquot* librairie Fischbacher rue de Seine 33.

Ennyi könyvet röviden a maga érdeme szerint ismertetni nagyon bajos. Ha tanítással foglalkozó egyén szerzi be őket, majd tapasztalja, hogy az előadás vonzó módja eltér a mi — német alaposságra készült — könyveinktől, a mi egymagában elég ajánlat. Bár mondja a kritika a francziát ezentúl is felületesnek, mondja ilyenek, olyannak, mégis csak genialis módon magyaráz, nem kerít haszontalanul nagy feneket, hanem ott fogja meg a dolgot, a hol kell; ha pedig azt látjuk a könyvekben, hogy a szerző a rendszereséget látszólag kerülte, gondoljuk meg, hogy a mi bajunk az oktatás elemi fokán * épen az, hogy a rendszerben elmerül a tanuló és tudománya.

A képzetek és fogalmak keletkeztetésére kiválón alkalmasak e tankönyvek; a leggyengébb tanuló is boldogulhat, mert a mit a tanítója el nem mondott, arról felvilágosítja őt a tömérdek és szép kép. Az illusztrációk gazdagsága valóban feltűnő!

* Értem azt az alkalmat, midőn valamely ismeretnek «elemeit» adjuk: pl. 6 éves korában kapja nálunk a gyermek a számvetés elemeit, 12 éves korában a fizika elemeit, 14 éves korában az algebra elemeit.

A könyvek stilusáról csak egy lehet a vélemény: szép, világos és rövid. Nemesak a könyvekből következtek a francia közoktatás kitünő voltára, de főképen a miatt, mert bárminő felvilágosítást is kértem a nép gyermekeitől (kocsis, rendőr, rikkancs, utcagyerek, ör stb.), azt készséggel és nagy tájékozottsággal adták meg.

De ncsak a gyakorló tanító merítsen hasznot e művekből, hanem különösen a képezdei ifjúság ama része, melynek kötelessége vagy passziója a francia nyelv tanulása. Sokszor fájdalommal tapasztaltam azt a jelenséget, hogy a nyelvmester a társalgás és olvasás témáit leginkább a szépirodalom köréből meríti, némelyik ugyan foglalkoztatja a tanulókat az illető nyelv nemzetének irodalmával, történetével, az ország földrajzával is, de ezzel aztán vége a tudománynak. Azt hiszem, akként kellene bővíteni az idegen nyelv tanításanyagát, hogy a tanuló ncsak nyelvi ismeretet szerezzen, hanem különféle szakmabelit is. Kellene, hogy az oktató válogatott fejezeteket adjon a számtan, fizika, vegytan, természetrajz, zene, kézimunka, gazdaságtan stb. köréből, egyszóval a mi elemi és polg. isk. oktatásunk minden ismeretágából. Ilyen tankönyvet szemelvények alapján megszerkeszteni ambíciója lehetne minden nyelvmesternek, a ki általános műveltséggel bir.

Felsorolt könyveket ncsak jó tulajdonságaikért, hanem olcsóságukért is ajánlom az érdeklődők figyelmébe, mint tanítónő a könyvek harmadrészét ingyen felajánlva kaptam, a melyekért pedig fizettem, azoknál a czégek 20⁰/₀ engedményt adtak.

Budapest.

Komáry Erzsébet.

MENNYIT LEHET OLVASNI? *

Minden jel arra mutat, hogy ezzel a kérdéssel nálunk komolyan senki sem foglalkozott, mert ha tették volna, akkor talán még sem lett volna divattá az egyes osztályokban, főleg pedig az érettségin a magyar irodalomból annyi olvasottságot követelni, a mennyi sem az idővel, sem a korral, sem az emberi lélek munkaképességével nem áll arányban.

Ha a gymnásium mai tantervét vesszük, az alsóbb osztályú tanulóra 28, a felsőbbére 30 óra, tehát naponként 5 rendes óra esik. Eltekintve a két tornaórától, a tanulónak, ha semmi rendkívüli tantárgyat nem tanul, naponként 5 órára kell készülnie. Ehhez jönnek még a magyar, német nyelvből és a számtanból a házi feladatok.

Annak már igen éles eszű, jó tanulónak kell lennie, a ki erre az 5 órára 2 óra alatt elkészül. A tanulók legnagyobb része, mint a világ általában, közepes és azon alóli tehetségű emberekből áll. Annak a közepes tanulónak 3—4 órán kell tehát otthon tanulnia, hogy közepesen megfelelhessen, hogy minden iskolai teendőjét elvégezze. A közepes tanulóra tehát naponként 8—9 órai szellemi munka vár. Ennyit az erős, egészséges szervezet meg is bír.

Ha Kant felosztását vesszük alapul, a mely szerint az embernek nyolcz órát aludnia, nyolczat dolgoznia, nyolcz órát szórakoznia kell, akkor nemcsak a tanuló, hanem a mai emberek többsége sem él az egészségtan szabályai szerint.

Ha figyelembe vesszük, hogy a legérdekesebb felolvasást, szónoki beszédet is megunjuk, ha egy óránál tovább tart; ha figyelembe vesszük, hogy annak a tanulónak naponként legalább 4 órán át kell figyelnie; ha tekintetbe vesszük, hogy az ideges, gyenge ember figyelme már perczek alatt is kimerül; ha nem feledjük végre, hogy a mai nemzedék ijesztő mértékben ideges: akkor azt az egyhuzamban folyó munkát soknak kell találnunk.

* Ezt a minden tanítóra nézve tanulságos értekezést az írónak «Ész és szív» czím alatt a «Franklin-Társulat» kiadásában megjelenő legújabb terjedelmes művéből vettük át mutatványul.

Ehhez az 5 órához járul most az otthoni 2—3—4 órai tanulás, megvan a 8—9 órai nehéz szellemi munka. És fájdalom, ekkor a tanuló az úgynevezett magán- vagy otthoni, de szinte kötelező olvasmányokra még semmit sem fordított. Pedig sok és sok kötetnek elolvasásáról van szó.

A ki ennek is meg akar felelni, annak este, éjjel kell azt a munkát végeznie. Erre nem mondhatunk mást, mint a mit Európa híres elmegyógyásza, dr. Krafft Ebing br. mond: «Különösen ártalmas ez a szellemi megerőltetés abban a korban, melyben az agy még fejlődőben van. Ez magában, minden egyéb mellékes ok nélkül, okává lehet az idegek elsatnyulásának és kóros állapotának. E bajt a modern iskolai képzés hozza létre, mely az ifjú agyvelejét időnap előtt és behatóan veszi igénybe. Az ifjuság, a sok tekintetben nem czélszerű tanterv szerint összehalmozott tananyaggal túl van terhelve.»

Ha tehát arra a kérdésre akarunk megfelelni, hogy mennyit lehet napi 8—10 órai szellemi munka mellett olvasni, tulajdonkép azt kellene válaszolnunk: semennyit. A ki 8—10 órát erős szellemi munkában töltött el, az azután pihenjen és szórakozzék.

Ámde egy felgymnásiumi tanulónak a magyar írókat otthon kell olvasni. A szaktanárok már az V. osztálytól kezdve szorgalmas otthoni olvasásra buzdítják növendékeiket; egyik-másik egy egész sor művet jelöl ki, vagy ajánl elolvasásra. Jön végre aztán az érettségi, a hol a magyar íróknak olvasottságon alapuló ismeretét követelik. Van most a magyar irodalomtörténelemben, a legújabb írókat ide nem számítva 70 olyan kiváló író, a kinek műveit ismerni kell. Igaz, némelyik egy két könyvet, másik tizet, a harmadik ötvenet, sőt százon felül írt. Ha minden íróra átlag csak két kötetet veszünk, a mi nagy íróink műveinél egy Aranytól, Eötvösnél, Vörösmartytól, Petőfinél, Jókainál, Kisfaludyaknál, br. Keményenél, Jósikánál, Fáy Andrásnál, Kölcseyenél, Kazinczy, Csokonai műveinél — oly minimum, melylyel egy érettségire nem lehet jelentkezni, ez már 140 munkát tesz ki.

Ha legkitünőbb íróinkból nem két kötetet kívánunk, hanem 3—4 munkát, ez a legkiválóbb bús írónál még 40 kötet s így összesen 180—200 kötetet tesz.

De vegyük a minimumot, a 140 kötetet. Ezeknek a tartalmáról, olvasottságon alapuló tudásról kellene az érettségiző tanulónak beszámolnia. Gondoljunk most arra a tömérdek névre, cselekvényre, eszmére, a mely ezekben van. Ámde ezeken kívül maga az irodalomtörténet egy vaskos kötet tele számmal, névvel, életrajzi adattal, könyvek címeivel.

Ellenvethetné valaki, hogy a gymnasiumi tantervi utasítások értelmében ennek az olvasásnak már az V. osztálytól, sőt még alább kellene megkezdődnie. És ez helyesen is van így, csakhogy

az algymnasium olvasmányai egészen másfélék, tartalmukra az érettségi nem is reflectál. Kötelező házi olvasmányok az algymnasiumban különben sincsenek.

Ha tehát ezek után a 140 kötet minimumot a felgymnasiumra hagyjuk, és a négy felső osztályra arányosan felosztjuk, egy osztályra 35 kötet jut. De ez is csak úgy volna lehetséges, ha ezek a művek a tanulók értelmiségi foka szerint, osztályonként ki volnának jelölve, ha másodszer ezek a művek a megfelelő példányban az ifjusági könyvtárakban a tanulók rendelkezésére állának.

Ámde ez mind nincs úgy.

Sehol sincs még olyan könyvtári jegyzék, mely tekintettel a vizsgálatok követelményeire, osztályonként kijelölte volna a csak épen szükséges, illetőleg átolvasható munkákat. Olyan könyvjegyzéket, a mely határozott mennyiséget és minőséget jelölne, határozott tekintettel a vizsgálatok követelményeire, nem ismerünk, még kevésbé olyan ifjusági könyvtárt, a mely csak ezeket és a kellő mennyiségben adná.

Akadály az is, hogy arányosan csoportosítani azt a 150—200 könyvet nagyon nehéz, mert e könyvek túlnyomó része az V. és VI. osztálybeli tanulónak még nem való, s a VII. és VIII. osztályra aránytalanul sok esik.

A negyedik akadály végre az, hogy egy egészséges izomzatú és idegzetű fiú ennyit ülni nem képes, a gyengét, de mindenképen törekvőt a sok olvasás megrontja, a javarészenek abszolút nincs ideje s így el sem végzi.

Mi mindezeknek a következménye? Minthogy az érettségien megkivánják az olvasottságon alapuló ismereteket, mondjuk az olvasmány tartalmát, már a hol megkivánják; a tanulók úgy segítenek magukon, hogy egyes műveknek az irodalomtörténetekben meglevő pár sornyi kivonatait olvassák el, esetleg rövid kritikájukat és sok locus communissal feleresztve, ezt mondják el, a nélkül, hogy az író művét csak látták volna valaha. Ez aztán a fölületes gondolkozásnak, itéletnek a legbiztosabb útja.

Az egyik részen tehát rövidlátásból származó túlságos követelmény, a másik részen önvédelemből származó csalás van.

Mi volna tehát a teendő? Legelső sorban a harmincz heti órát legalább huszonhatra kellene leszállítani, az íróknak pedig csak remekeit, legkitünőbb műveit, de ezeket is határozottan kijelölve kellene követelni.

Addig is azonban, míg ez megtörténhetik, nagyon sokat tehetünk ebben a tekintetben. Először is arra kellene tanulóinkat szoktatnunk, hogy a nagy szünidőben is olvassanak valamit. Ezenkívül a mai átlag napi 8 órai szellemi munka mellett is lehet házi magánolvasmányt követelnünk.

A nyolcz órai szellemi munka mellett is olvashat a tanuló naponként átlag egy órát. Néha többet, néha kevesebbet. Több osztályban bizalmasan beszélgettem is ez ügyben a tanulókkal, s általában azt állították, hogy átlag egy órát olvasnak naponként.

Én ez irányban a következő kísérleteket és számításokat tettem.

Egy középtehetségű tanuló egy óra alatt, egy olyan rendes nagyságú olvasókönyvből, a milyenek a középiskolai tankönyvek, tudományos művek, átlag egy nyomtatott ívet, azaz 16 oldalt olvas. Megjegyzem, hogy itt nem tudományos művek olvasásáról, hanem rendes ifjúsági olvasmányokról van szó.

Ha a könyv kisebb kiadású, olyan, mint rendszeren a regények szoktak lenni, egy óra alatt $1\frac{1}{2}$ ívet olvas.

Ha a könyv kicsi kiadás, mint pl. a Hoffmann, Schmidt-féle olvasókönyveké, a tanuló egy óra alatt két ívet olvas.

Ha tehát a rendes nagy kiadást *a*-val, a kisebb kiadást *b*-vel, a legkisebb kiadást *c*-betűvel jelöljük, akkor a tanuló

egy óra alatt <i>a</i> -ból	1 ívet,
" " " <i>b</i> -ből	$1\frac{1}{2}$ " "
" " " <i>c</i> -ből	2 " olvas.
Egy hétre tehát <i>a</i> -ból	7 ív
" " " <i>b</i> -ből	$10\frac{1}{2}$ " "
" " " <i>c</i> -ből	14 " jut.

Egy tanévre negyven hetet véve, lesz :

<i>a</i> -ból	280 nagy	ív
<i>b</i> -ből	420 közepszerű	" "
<i>c</i> -ből	560 kis	" "

Ha most egy kis kötetre 10 ívet, azaz 160 oldalt, egy közepszerű kötetre 20 ívet, azaz 320 oldalt veszünk, akkor kötetszámra így fog a dolog állani :

<i>a</i> -ból egy tanév alatt	28 nagy ívű kötet
<i>b</i> -ből " " "	42 közép " "
<i>c</i> -ből " " "	56 kis " "

a nagyobb köteteknél :

<i>a</i> -ból egy tanév alatt	14 nagyobb kötet
<i>b</i> -ből " " "	21 " "
<i>c</i> -ből " " "	28 " "

Ezek a tapasztalatok és számítások tehát azt mutatják, hogy a tanuló nagyobb megterhelés nélkül, a közép nagyságú művekből középszámítással 17 kötetet (egy kötetre 20 ívet, vagyis

320 oldalt számítva) képes olvasni. A négy felsőbb osztályra ez $17 \times 4 = 68$ kötetet tesz ki.

Ez minden esetre tekintélyes olvasmány. A mai követelményekhez azonban ez is kevés. A mint ugyanis kimutattuk, legalább 70 kiváló írónak műveit tárgyalja a magyar irodalomtörténet.

Eszerint egy-egy íróra egy kötet sem esnék. Úgy segítünk tehát a dolgon, hogy még e 70 író között is különbségeket teszünk. Van legalább tizenkét olyan író, a kiknek műveiből legalább három kötetet kell a tanulónak elolvasnia, ez 36 kötet volna, van 10, a kiknek műveiből 2—2 kötet kell, ez 20, az előbbiekből 56, van ismét 12, a kiknél egy-egy kötet lesz elegendő.

Ily módon 34 író műveivel ismerkedünk meg, de 36 író műveinek olvasásáról le kell mondanunk, s legfeljebb műveik kisebb szemelvényeivel kell megelégednünk.

Mindenesetre lesznek tanulók, a kik ennyit sem fognak, de lesznek, a kik ennél is többet fognak és akarnak olvasni.

Ezek számára, nehogy, a mi fájdalom, igen gyakori, nem nekik való műveket olvassanak, csak olvasmányokat ajánlunk. Lesznek tehát mindenkire kötelező házi olvasmányok és csak ajánlott, de nem kötelező házi olvasmányok.

Az eredmény tehát, a melyhez jutottunk az, hogy átlag napi egy órai olvasmány mellett, egy tanuló körülbelül 17 középnyagúságú kötet munkát olvashat el.

Ez mind a négy felső osztályban összesen 68 kötetet tesz ki, Ezt a 68—70 kötetet először határozottan ki kell jelölnünk, aztán az osztályok fejlettségi fokához s a mennyire lehet a tantervhez is alkalmazkodva, a négy felsőbb osztályra szétosztanunk.

Így aztán a tanuló tudni fogja, mit kell olvasnia, a tanár pedig tudni fogja, mennyit lehet követelnie.

Budapest.

Szitnyai Elek.

ISKOLAI ÉRTEŚÍTŐK.

(Második közlemény.)*

7. A Budapest székesfővárosi I. ker. nyilvános községi felsőbb leányiskola nyolczadik értesítője az 1899—900. tanévről. Szerkesztette Pora Ferencz igazgató.

Az iskolaév rendes időben kezdődött s zavartalanul folyt le. A vizsgálatok alkalmával meglátogatta az intézetet Berecz Antal min. biztos úr. A rom. kath. növendékek hittani vizsgálatára érseki biztosul dr. Nemes Antal budavári plébános küldetett ki. Ezen látogatók, valamint a tanári testület is sajnálattal constatálta, hogy a vizsgálaton a szülők érdeklődése csekély volt. Az egészségi állapot aránylag kielégítő volt; járványszerű betegség miatt 15, azaz az intézet növendékeinek 7 százaléka nem látogatta pár héten át az előadást. — Iskolaiünnepélyeket tartottak: megboldogult Erzsébet királynénk emlékére szept. 20-án; decz. 3-án az igazgató nevenapján; márcz. 15, ápr. 11 és jun. 8-án a hazaszeretet és királyhűség lángjának ébresztése céljából; az első s harmadik alkalommal Novák Sándor, második alkalommal Pora Ferencz igazgató volt a szónok; úgyszintén máj. 9-én Munkácsy Mihály temetése napján s végre jun. 17-én a tanévet záró ünnepély alkalmából. Ez évben máj. 27-én találkoztak az 1894-ben végzett növendékek az intézetben, összesen 10-en. E találkozót felújítják 5 év múlva.

A tanári kar tagjainak nagy része működött irodalmi téren is. A tanári testület 16 tagból állt, kik közül tanítónők: *Anderkóné Krónich Melanie, Győry Ilona, Novákné Tavasz Margit, Pogátsné Standinger Zsófia, Ujházi Irma. Weinmann Katalin.* A növendékek létszáma: $38 + 46 + 29 + 29 + 42 + 25 = 209$; köztük: rom. kath. 175, gör. kel. 1, ev. ref. 11, ágostai hitv. ev. 13, izraelita 9. A mulasztott órák száma: 12841 óra, átlag 60 óra.

8. Értesítő a kolozsvári állami felsőbb leányiskola 1899—1900. iskolai évéről. Kiadja az igazgatóság.

Az iskolai év a rendes időben kezdődött meg. A tanári testületben változás nem volt, csak Butyka Vilma tanítónő komolyabb betegség miatt élvezett két hónap szabadságot. Az egészségi állapot kifogástalan volt; semminemű járvány nem tette szükségessé, hogy hosszabb vagy rövidebb időre szüneteljen a tanítás. A szokásos iskolai ünnepeket meg-

* Az első közlemény a megelőző füzetben van.

tartották; szép ünnep volt ezenkívül az önképzőkör évzáró ünnepélye. Szuppán Vilmos kir. tan. min. biztos úr két ízben látogatta meg az iskolát: nov. 13—16-ig és április 20-án tartózkodott hosszabb ideig az intézetnél, különösen az új épület berendezése ügyében s valószínű, hogy 1900 szept. 1-én a tanítás már ott kezdődhetik meg. Tanulmányi kirándulásokat is rendeztek: Vajda-Hunyadra, visszatérve Piskinél a Bem-émlék előtt hazafias ünnepet rögtönöztek; fűvészeti kirándulásokat is tettek, továbbá az egész iskola a Bükk-erdőben töltött egy egész napot. Latin tanfolyamot három csoportban tartottak s néhányan a VI. és VII. osztály anyagából vizsgát is tettek. A tanári testület 11 tagból állott, az óraadókat nem számítva; köztük tanítónők: *De Gerando Antonina* igazgató, *Békésy Lila*, *Biela Mária*, *Binder Laura*, *Butyka Vilma*, *Keul Sarolta*, *Kiss Sarolta*, *Lindner Augusztá*. A tantestület 12 rendes, 8 rendkívüli és 3 módszertani gyűlést tartott. A növendékek létszáma (az első és második párhuzamos) $36 + 54 + 48 + 33 + 26 + 26 = 223$. Vallás szerint: rom. kath. 70, ág. ev. 19, ev. ref. 59, gör. kath. 15, unit. 16, görög. kel. 2, izraelita 45. A női kereskedelmi tanfolyamnak 31 hallgatója volt. Az értesítő közli továbbá: a többi statisztikai adatot, a használt könyvek jegyzékét stb.

9. A lőcsei magyar kir. állami elsőrendű felsőbb leányiskola tizenkilencedik értesítője az 1899—1900-dik tanévről. Közli Klimkó Mihály igazgató.

A tanítás rendes időben kezdődött s megszakítás nélkül a tanév végéig tartott. A tantestület személyzetében kevés változás történt; nevezetesen Valkovszky Viktorin tanítónőt saját kérelmére a máramaroszigeti hasonló rangú intézethez helyezték s helyébe Andreánszky Olga s. tanítónőt nevezték ki. Iskolai ünnepélyeket tartottak: megboldogult királynénk emlékére; a király nevenapján, június 8-án, a koronázás évfordulóján; továbbá április 11-én a 48-iki törvények szentesítésének emlékére. Nagyobbszerű kirándulást rendeztek a «Csorbai-tó»-hoz (ennek részletes leírását közli is az értesítő). Szuppán Vilmos min. biztos úr hivatalosan látogatta az iskolát 1900. febr. 26, 27 és 28-án.

A tanári testület 16 tagból állt; köztük tanítónők: *Andreánszky Olga*, *Deésyné-Volko Ludmilla*, özv. *Eördöghné-Holzinger A.*, *Hermann Teréz*, *Klimkóné-Kozmund Vilma*, *Moldován Anna*, *Safáry Irma* internatusi igazgatónő. A növendékek száma: $21 + 31 + 23 + 16 + 22 + 16 = 129$. Vallás szerint: rom. kath. 36, gör. kath. —, ág. ev. 48, helv. hitv. 18, izraelita 27. Nemzetiség szerint: magyarnak 126, tótnak 2, lengyelnek 1 vallotta magát. Az értesítő közli továbbá a többi statisztikai adatot, a tanszergyűjtemény gyarapodását, a használt könyvek jegyzékét, az internatusi tudnivalókat stb.

10. A mező-túri magyar kir. állami felsőbb leányiskola értesítője (harmadik évfolyam). 1899—1900. Közli Arató Frigyes igazgató.

Az értesítő először is közli az új iskola építésére vonatkozó adatokat, s megemlékszik arról, hogy magában a tantestületben minő változtatásokat idézett elő az új épületbe való áthelyezése az intézetnek. Az iskola-év rendes időben kezdődött meg, az új épületben; s minden akadály nélkül folyt az év végeig. Példás magaviseletről tanuskodik az értesítő. Az egészségi állapot kedvező volt, az átlagos mulasztás tanulónként 48 óra. Iskola-ünnepély három volt: a király ő felsége nevenapján, boldogult

királynénk halálának évfordulóján s ápr. 25-én az 1848-iki törvények szentesítésének emlékére. A «Mező-turi Jótékony Nőegylet» 400 K. segélyt bocsátott az iskola rendelkezésére; 200 K. könyvtárra, 200 K. tandíj pótléokra. Két alapítvány létesült ez évben: a «Küry Julianna» és «Adam Izabella»-féle. Berecz Antal min. biztos úr három alkalommal szerencséltette az iskolát látogatásával. A tanári testület 12 tagból állt, köztük tanítónők: *Guirsfeld Irén* internatusi igazgató, *Fürsca Kornélia*, *Freyler Berta*, özv. *Füredyné-Miskolczy Katalin*, *Koppe Etelka*, özv. *Mártonffy-né-Fodor Erzsébet*, *Zsigmondovics Konstance*. Növendékek száma: $26 + 34 + 32 + 26 = 118$; vallás szerint: rom. kath. 17, ev. ref. 71, izraelita 30; anyanyelvre: magyar 117, horvát 1. Az értesítő közli a szokásos rovatokat, különösen az internatusra vonatkozó tudnivalókat.

11. A máramarosszigeti magyar királyi állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1899—1900. tanévről. XXIII. évfolyam. Összeállította: Marikovszky Menyhért igazgató.

A tanév rendes időben kezdődött meg; csakhogy megelőzőleg más helyiségbe, a «kaszinó helyiségébe» kellett költözködnie s az internatus még mindig nem nyilhatott meg. A tantestületben nagyobb változások voltak, egyrészt szabadságolások betegség miatt, másrészt áthelyezések. Havi-, ellenőrző- és módszeres üléseket tartottak. Egyiken Szuppán Vilmos min. biztos úr is jelen volt. A vallásos nevelésre gondot fordítottak; a növendékek szorgalmasan jártak az istentiszteletekre s más ájtatosságokra tanítónők vezetése mellett. Az egészségügyi viszonyok nem voltak épen a legjobbak, úgy a tanári testületben mint a növendékeknél; mindazonáltal járvány nem fordult elő; de mégis adózniok kellett a kérlelhetetlen halálnak egy növendék életével. Az intézet tisztán tartásáról elismerőleg nyilatkozott az intézet orvosa, ki többször meglátogatta az intézetet. Iskolai ünnepélyeket tartottak: szeptember 11-én Erzsébet királynénk halálának, majd nevenapjának ünnepén. Továbbá márczius 15-én és április 11-én hazafias szempontból. Az ötödik ünnep az évről ünnepély volt. A tanári testület 17 tagból állott, köztük tanítónők: *Bonis Vilma*, *Gállffy Anna*, *Pfendesack Irén*, *Szent-Iványi Margit*, *Valkovszky Viktorin*, *Tirczka Klotild*; a felsőbb leányiskolával kapcsolatos elemi iskolában: *Barthos Erzsébet*, *Dávidné-Szilágyi Róza*. A növendékek száma: $23 + 34 + 33 + 25 + 20 + 14 = 151$; az elemiben pedig 79. Vallás sz rint: rom. kath. 53, gör. kath. 8, ág. ev. 8, ev. ref. 26, unit. 1, izraelita 50. Anyanyelv szerint: magyar 139, a többi német. Az értesítő közli még a szokásos közleményeket, továbbá a színház látogatásának kérdését.

12. A nyitrai róm. kath., internatussal összekötött nyilvános felsőbb leányiskola értesítője az 1899—1900. tanévről. Közli dr. Dudek János igazgató.

Az értesítő Dudek János értekezésével «Magyarország kilenczszáz év előtt» kezdődik. A tanári testületben némi változásokat okozott a tanárok áthelyezése, illetőleg betegessége. Így lett Zongor József igazgató helyettese dr. Dudek János. Hivatalos látogatást tettek: Gerevich Emil dr. miniszteri biztos úr, január közepén; a püspöki biztos úr, Markovics János, június elején; azonkívül az intézet orvosa s más érdeklődők. A tanév rendes időben kezdődött s folyt minden megszakítás nél-

kül az év végéig. A vallás gyakorlata példás volt, a növendékek minden reggel megjelentek a reggeli-miséen, azonkívül a vasárnapi istentiszteletet szép énekükkel emelték, a husvétii lelkigyakorlaton, továbbá a szokott egyházi körmeneteken, a gyónáson és áldozáson is résztvettek. A növendékek egészségi állapota jó volt, járvány nem fordult elő. A szokott hivatalos ünnepeken kívül nagyobb szabású ünnepeket is tartottak: nov. 5-én Bende Imre püspök úrnak nevenapján; Erzsébet napján (nov. 19); január 18-án dr. Gerevich Emil min. biztos úr látogatása alkalmából, az «Önképzőkör» díszgyűlést tartott; febr. 18-án az «Önképzőkör» alapításának évfordulóján; márczius 15-ét önképzőköri díszüléssel ünnepelték meg; márczius 19-én az igazgató névnapját ünnepelték meg. A tantestület 14 tagból állott, kik közül tanítónők: *Borbély Sarolta, Belopotoczky Honorata, Ernetz Gratia, Jahrmann Luitgardis, Német Speciosa, Pityinger Eugenia, Polaczek Stella, Szánthó Electa, Szurmay Irén*. A növendékek száma: $31 + 34 + 29 + 30 + 21 + 11 = 156$. Vallásra nézve r. kath. 153; izraelita 3. Anyanyelvre: magyar 123, német 16, tót 17. Az értesítő közli még a rendes kimutatásokat.

13. A soproni m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1899—900-iki tanévről. XIX (XXIX). évfolyam. Közli: Marusák Pál igazgató.

A tanév rendes időben kezdődött és végződött. A tanári testületben kevés változás, néhány előléptetés, áthelyezés és kinevezés fordul elő. A tanítás és nevelés legpéldásabb képet nyújt ez intézetben az értesítő szerint. Az egészségügy meglehetősen kedvező volt; a tanári testületben nem fordult elő hosszabb betegeskedés, úgyszintén a növendékeknél sem; ragályos betegség nem uralkodott; a növendékeknél az átlagos mulasztás 40 óra. Iskolai ünnepélyek voltak: okt. 4-én Ó felsége nevenapján; okt. 6-án az aradi gyászünnep 50 éves évfordulóján; november 20-án Ó felsége Erzsébet királyné emléknapján. *Szuppán Vilmos* min. biztos úr november elején látogatta meg az intézetet. A tantestület 17 tagból állt: tanítónők: *Bründl Ödönné, Karlik Mariska, Kontz Gizella, Schuh Kamilla, Trauschenfels Lucia, Tschürtz Józefin* internatusi igazgató, *Murray Margit*. A növendékek száma: $35 + 39 + 32 + 24 + 23 + 22 = 175$. Vallás szerint: rom. kath. 51; ág. ev. 58; ev. ref. 4, izraelita 62. Anyanyelv szerint: magyar 141, német 33, olasz 1. Az értesítő közli még: «Brunner János és Wagner Józefin 25 éves szolgálati jubileumát» s a szokásos közleményeket.

14. A kassai m. kir. állami felsőbb leányiskola, a vele kapcsolatos internátus és női kereskedelmi tanfolyam értesítője az 1899—1900. tanévről. Szerkesztette: Kolacsovsky Elza igazgató.

Az értesítő «a kávé természetrajzi és vegytani tekintetben» című közleménnyel kezdődik Kemenczky Kálmántól. A tanév rendes időben kezdődött a szokásos «Veni Sancte»-val. A számos tagú tantestületben nagyobb változás nem történt. A nevelés előmozdítására elvitték a növendékeket kisebb-nagyobb kirándulásokra. A kassai nemzeti színház igazgatósága több ifjusági előadást tartván, az intézet növendékei is megjelentek néhányan. Az egészségi állapot nem volt a legkedvezőbb; járvány sok fordult elő magában az internatusban is. Iskolai ünnepélyeket tartottak: november 20-án megboldogult Erzsébet királynénk és április 21-én a 48-iki események emlékére június 28-án volt a zár-

ünnepély. Hivatalos látogatást tett febr. 21—25-ike közt Szuppán Vilmos min. biztos úr. Azonkívül meglátogatták az internatust: mélt. Zsilinszky Mihály államtitkár és mélt. Péchy Zsigmond főispán urak. A tanári testület állott 26 tagból; köztük tanítónők: *Bock Gizella, Doby Irma, Heger Lujza, Grosschmidné Ratkovszky Margit, Koncz Erzsébet, Kováts Stefánia, Kubacska Emma, Máhr Adél, Marlin Molly, Mikó Szerén, Radvány Anna, Rokszer Ilka, Zagróczky Jolán, Zellán Róza, Becker Katalin, Mayer Irén.* A növendékek száma: $(29 + 27) + (27 + 29) + (25 + 20) + (32 + 33) + 31 + 30 = 283$. Vallás szerint: rom. kath. 111, gör. kath. 6, ág. ev. 34, ev. ref. 21, izraelita 111. Anyanyelv szerint: magyar 281, német 1, román 1. Az értesítő közöl tudnivalókat az internatusról, a női kereskedelmi tanfolyamról s más, az értesítő keretébe tartozó kimutatásokat.

15. A temesvári bennlakással egybekapcsolt m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1899—1900. tanévről. XVI. évfolyam. Szerkesztette: Mársits Rosina igazgató.

A tanév rendes időben kezdődött s meglehetősen sok bajjal folyt; u. i. 1899 nov. 1—decz. 11-ig szünetelt a tanítás az internatusban előforduló ragály miatt. A hosszú, rendkívüli szünetnek az lett a következménye, hogy igazgatói szünnapokat nem tartottak, s más hivatalos szüneteket meg is rövidítettek s a tanévet csak június utolsó napjain végezték be. A tantestületben említésre méltó változás az, hogy Kozma József 8 havi szabadságot élvezett. A tanári testület 8 havi, 3 módszeres és 6 rendkívüli értekezletet tartott. A vallás-erkölcös-nevelés érdekében gondot fordítottak arra, hogy minden felekezet gyakorolja vallását és résztvegyen szertartásain. A kedvezőtlen egészségügyi állapot nagyon sok mulasztást vont maga után. A növendékek nem csak saját rosszulletük miatt, hanem a családban előforduló ragály miatt is kénytelenek voltak mulasztani. A járvány következtében csak egy tulajdonképeni iskolai ünnepély volt, u. i. április 11-én az 1848-iki törvények szentesítésének emlékére. Az intézetet hivatalosan meglátogatta Szuppán Vilmos min. biztos úr kétszer: január és május havában. A tantestület 14 tagból állott; köztük tanítónők a következők: *Benedekné Indali Etelka, Grätz Lujza, Indali Ilona, Kalmár Jolán, Mauritz Erzsébet, Sándor Irma, Thoma Teréz.* A növendékek száma: $44 + 48 + 41 + 43 + 36 + 25 = 237$. Vallásra nézve: rom. kath. 101, gör. keleti román 6, gör. keleti szerb 11, ág. ev. 8, ev. ref. 4, unitárius 105, izraelita 2. Nemzetiségre nézve: magyar 211, német 9, szerb 11, román 6. Az értesítő közli még a szokásos tananyag stb. kimutatást meg az internatusra vonatkozó ügyeket.

16. A temesvár—józsefvárosi «Miasszonyunkról» nevezett szegény iskolanővérek vezetése alatt álló róm. kath. felsőbb leányiskola értesítője az 1899—1900. évről. Közli az igazgatóság.

Az értesítő először is fájdalommal emlékezik meg elhunyt főnőnknek — Litschgi Mária Abundantia fejedelemasszonynak — haláláról, kinek elhunytja az intézetre nézve nagy csapás volt.

A tanév rendes időben kezdődött. Miniszteri biztos úr, dr. Gerevich Emil, ez évben egy hétig tartó látogatásaival örvendeztette az intézetet. A vallás-erkölcsi nevelésre a legnagyobb gondot fordítottak; istentiszteleteken, áldozásoknál és gyónásnál, körmeneteken és ájtatosságokon is résztvettek a növendékek a tantestület vezetése mellett. Az

egészségügy kedvező volt, járvány nem fordult elő; de a mulasztott órák száma mégis igen nagy; a benlakó növendékek mulasztottak összesen 2100 órát, míg a bejárók 7429 órát. Iskolai ünnepek voltak: «dicsőségesen uralkodó királyunk és áldott emlékü királyasszonyunk névünnepén»; 1848 márcz. 15-ének, 1898 szept. 11-ének és a koronázás évfordulóján. Az internátus kebelében kedélyes ünnepség volt a Mikulás és karácsonyest. Szomorú, gyászünnep volt ápr. 12-én, midőn az intézet említett felejthetetlen első fejedelemasszonyát kísérték utolsó, csendes nyughelyére. A növendékek száma az idén még nagyobb volt, mint tavaly: $(50 + 12) + (47 + 16) + (45 + 18) + (40 + 25) + 14 + 18 = 285$. Vallás szerint: rom. kath. 217; gör. kath. 1; gör. kel. 12; ág. ev. 10; ev. ref. 6; izraelita 39. Anyanyelv szerint: legtöbb a német, aztán magyar, a szerb és román következik. Az értesítő közli a rendes tananyag-kimutatást, könyvjegyzéket stb.

17. A trencsényi m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1899—1900. tanévről. Közli: Manyák Alajos igazgató.

Az értesítő a következő czímű dolgozattal kezdődik: «Nemzeti életünk és költészetünk a tettekre ébredés, a lázas küzdés, az alkotás tükrében.»

Az iskolaév rendes időben kezdődött s tartott minden rendkívüli megszakítás nélkül az év végéig. A tanári testületben csak szabadságolás meg áthelyezés fordult elő. Az egészség nagymérvű ápolása daczára a járvány az intézet egyik kedves növendékét elragadta. Szuppán Vilmos min. biztos úr nov. 18-án és május 12-én szerencsétlente az iskolát látogatásaival. Iskolai ünnepek voltak: Erzsébet királynénk emlékére nov. 20-án, 1848. törvények ünneplésére ápr. 25-én és az év befejezésén jun. 23-án. A tantestület állt 12 tagból; köztük tanítónők: *Csáki Irma, Hadik Ida, Hoszek Mária, Szegfi Ilona, Szukováthy Ottilia* internatusi igazgató és *Petrás Sára*. A növendékek száma: $16 + 28 + 25 + 38 + 49 + 43 = 199$. Vallásra nézve: rom. kath. 78, ev. ref. 3, ág. ev. 21, izraelita 96, gör. kath. 1. Anyanyelv szerint: magyar 186, német 8, tót 4, angol 1. Az értesítő közli a velekapcsolatos elemi iskola értesítőbe tartozó dolgait, az internatus ügyeit s egyéb rendes közleményeket.

NÖNEVELÉSI SZEMLE.

Az «Erzsébet-ház» felavatása. A nagypénteki ref. társaság az elzüllött gyermekek befogadására szánt menedékházát, melyet Erzsébet királyné nevéől nevezett el, e hó 19-én szentelték fel ünnepélyesen. A csinos épület kies dombon emelkedik Budaörs közelében. Az épület homlokzatán e fölírást viseli: «A nagypénteki ref. társaság Erzsébet-háza»; egyik oldalfalát pedig néhai Erzsébet királyné mondása díszíti: «Neveld a gyermeket a munkára; megél és jó marad».

A felavatási ünnepély fényét nagyban emelte az, hogy azon a király ő felsége képviselőjében Széll Kálmán miniszterelnök is résztvett, a ki Hazay István miniszteri titkárral kocsin érkezett az ünnepély színhelyére.

Budaörs község határában nagy közönség élén Beniczky Ferencz főispán üdvözölte a miniszterelnököt, a ki meleg szavakban mondott köszönetet.

Az ünnepen igen előkelő közönség vett részt; minisztereiink közül ott voltak Darányi Ignác földművelési, dr. Hegedüs Sándor keresk. és dr. Wlassics Gyula közoktatási miniszter nejjével. Széll Kálmán miniszterelnököt, mikor az ünnepély színhelyére megérkezett, *Hegedüs Sándorné* üdvözölte, mire a miniszterelnök röviden válaszolván, a felavatás Szász Károly gyönyörű imájával kezdetét vette. Az ima elhangzása után az énekkar zsoltárt énekelt s Haypál Benő ref. lelkész egyházi beszédet tartott; ugyancsak az ő imája fejezte be az ünnep egyházi részét. Ezután Kiss Aron pedagógiai igazgató köszönte meg a miniszterelnöknek s a király ő Felségének, hogy az ünnep fényét képviselése által emelte.

Széll Kálmán erre a következő szép szavakkal válaszolt:

«Ő császári és királyi Felségének, a mi urunknak és királyunknak legkegyelmesebb parancsából jelentem itt meg, hogy részt vegyek ezen a lélekemelő fölavatási ünnepélyen.

Az emberi szív legszebb érzése, a jótékonyság erénye, az ember-szeretet alkotta meg ez otthont. Az emberi szív legnemesebb érzései: a hála és kegyelet kötötte azt össze a mi megdicsőült királynénk szent nevével és emlékével.

Elvesztettük őt, a ki az égből szállott alá, hogy meghozza az ég legszebb adományait a magyar nemzetnek: a békét, az engesztelékenységet, a bizalmat és a szeretetet. Elvesztettük őt, a ki midőn ezekkel az égi adományokkal közelített a magyar nemzethez, az ő csodás lényével, az ő varázsával meleget és fényt árasztott a nemzet

szívébe. Elvesztettük őt, a ki midőn az ő bűbajos szavával a nemzet hangján, a nemzet nyelvén szólította meg a nemzetet, mintha még egyszer megszerettette volna a magyar emberrel az ő nyelvét, a melyet édes szüleitől örökölt és imád.

Elszállott tőlünk, elszállott innét oda, a honnét jött. Innét, a hol úgy díszítette a trónt, mint a hogy nem díszítette előtte senki. Ő, a ki szeretettel és melegséggel töltötte el a magyar nemzet szívét, mint előtte senki.

Halhatatlan ő fent, halhatatlan itt is, a nemzet szívében. A míg magyar ember szereti hazáját, a míg magyar ember beszél és szereti nyelvét, addig hálával és örök szeretettel fogja áldani Erzsébet királyné emlékét.

Ezt az Otthont önök az ő dicső, szent nevére keresztelték. És jól cselekedtek. Nem lehet méltóbban megörökíteni őt, mint ilyen kegyeletes cselekedetekkel; és a hány könyv ebben az Otthonban föl fog száradni, a hány szív és lélek megmarad erkölcsösnek és vallásosnak és a hány hazafiassá nevelődik és az marad, megannyi emléket állítanak önök a mi dicső királynénknak, a legszebbeket, a legmaradandóbbakat, a legértékesebbeket.

Ő felsége legkegyelmesebb urunk parancsából az ő legmagasabb elismerését van szerencsém kijelenteni mindazoknak, a kik e szép, hazafias, emberbaráti intézetnek létrehozásán fáradoztak.

Isten áldását kérem ez intézetre és Isten áldását mindazokra, a kik azt létrehozták és ezzel az intézetet megnyitottnak nyilvánítom.

A vendégek ezután megtekintették az intézet helyiségeit, majd pedig az épület közelében emelkedő kis dombra rándultak föl, a hol a jelenlevő notabilitások nevében Erzsébet-fákat ültettek el.

Itt gróf Festetich Andorné, szül. Pejacevich Lenke grófnő, a Nagypénteki Ref. Társaság alelnöke intézett a miniszterelnökhöz beszédet, hogy újból megköszönje a legfelsőbb kitüntetést, melyben Ő felsége az intézetet képviseltetése által részesítette.

Ezután a miniszterelnök a jelenlevők lelkes éljenzései közt kocsira ült és elhajtattott. Hegedüs Sándor, Darányi Ignác és Wlassics Gyula a közönséggel ottmaradt az intézetben, a hol a szép ünnepnek mintegy családi jellegű folytatása volt az a kedves meglepetés, a melyet a társaság tagjai Hegedüs Sándornénak, a társaság fáradhatatlan elnökének szereztek, midőn az Erzsébet-ház egyik termében leplezték az elnöknő arczképét, kinek a most megnyílt intézet létesítése körül kifejtett munkából az oroszlánrész jutott.

★

A nevelőnők érdekében nagy jelentőségű mozgalmat indított meg a II. kerületi csalogány-utczai tanítónő- és nevelőnőképző tanári kara az idegen nyelvű guvernántok beözönlése ellen fölterjesztést intézván a kultuszminiszterhez. A fölterjesztés szerint fejleszteni kell a nevelőnőképzést és olyanná kell tenni a nevelőnői pályát, hogy a művelt középosztály leányainak nagy munkakeresetét tekintve, ez a pálya rájuk nézve kívánatos legyen. E czélból szükséges, hogy a nevelőnők jogait törvényben szabályozzák, mind a szülővel, mind az állammal

szemben, a mely a szülők, mint munkaadók anyagi hozzájárulásával a nevelőnő nyugdíját is biztosítsa. A nyugdíj föltétele lenne a hazai oklevél vagy az idegen oklevélnek pótvizsgálat utján való nosztrifikálása.

*

Az egyetemen tanuló nők száma hazánkban rohamosan szaporodik. A filozófiai fakultáson immár 53-ra emelkedett a tanulónők száma. Egyetemi tanáraink szabadelvű gondolkodását bizonyítja, hogy a nőhallgatókat nemcsak szívesen befogadják előadásaikra, de az itt-ott feltűnedező éretlen diákinzultusokkal szemben védelmükre is kelnek. Ezzel ellentétben, mint a napilapok jelentik, Bécsben Nothnagel tanár, udvari tanácsos egyenesen kiutasította az előadási teremből az egyetem egyik női hallgatóját, bár az annak rendje és módja szerint be volt írva. A professzor, a ki tudvalevőleg régi ellensége a diákkisasszonyoknak, kijelentette, hogy addig nem kezdi meg előadását, a míg a kisasszony nem távozik a teremből. Bizton hihetjük, hogy Budapesten — ha csak magukviselete erre okot nem ad, mit feltennünk sem lehet — az egyetemi hallgatónőknek ilyen elbánástól tartani nincs okuk.

*

A tanítók Axamethy Lajosnak. Axamethy Lajos dr. miniszteri tanácsos, a kultuszminiszteriumban a népiskolai ügyek vezetője, most ünnepli működésének harmincz esztendő évfordulóját. A Budapesti Tanítók Segítő-egyesülete ma ebből az alkalomból ünnepet tartott a Magyar Tanítók Kaszinójában. Az egyesület Axamethy Lajos tiszteletére kétezeröttszáz koronás ösztöndíjat alapított s az erről szóló alapító oklevelet ez ünnepélyen nyújtották át az ünnepeltnek. Az este megtartott ülésre Lád Károly, az egyesület alelnöke és Walter Károly titkár hívták meg Axamethyt, a kit a tanítók zajos éljenzéssel fogadtak. Verédy Károly szép beszédben üdvözölte az ünnepeltet, kiemelte a népoktatás körül szerzett érdemeit s átnyújtotta a díszbe kötött alapító oklevelet. Az ünnepelt meghatva köszönte meg a tanítóság rokonszenvét. Beszédében biztosította az egyesületet további jóindulatáról, pártfogásáról. Az ünnepség után lakoma volt, melyen részt vettek az ünnepelten és az igazgatótanács 26 tagján kívül: Horváth János és Faller Ferencz tanácsosok, Walter Gyula dr. prelátus, apátkanonok, a tanítók kaszinójának igazgatósága és a Magyar Tanítók turista-egyesületének küldöttsége.

*

A női kereskedelmi szakoktatás gyökeres változtatáson ment keresztül. A női kereskedelmi tanfolyamok tantervét t. i. az országos iparoktatási tanács revisio alá vette s a kor szellemének megfelelőleg átalakította. A vallás és közoktatási minister a módosított tantervet és szabályzatot teljesen magáévá tette s a kereskedelemügyi ministerium hozzájárulásával ez év június 11-én 26033 sz. a. rendeletével életbe léptette. A női szakoktatás szempontjából rendkívül fontos ennek a rendeletnek a *női továbbképző* tanfolyamok felállítására vonatkozó része, mert ez által a nők szakoktatására fordított időt közelebb hozták a férfiak szakoktatására fordított időmennyiséghez. A női kereskedelmi tan-

folyamok szervezete a következő főbb módosításokon ment keresztül: Ilyen tanfolyamok első sorban felső kereskedelmi-, s csak másodsorban polgári- vagy felsőbb leányiskolák mellett nyithatók. A tanfolyamnyitásra előzetes kérés alapján a vall. és közoktatásügyi minister ad engedélyt. A tanfolyamok az iparoktatási főigazgató felügyelete alatt állanak. A tanfolyam sept. 1-től jun. 30-ig tart; szaktanároknál felső kereskedelmi iskolákra képesített tanárok, nem szaktárgyak tanítására pedig legalább is polgári iskolákra képesített tanárok alkalmazandók. (A gyakorlati emberek, kik nem tanárok, e szerint tanároknál nem alkalmazhatók. A rendes tárgyak heti óraszámja az első és II. félévben 18—18; rendkívüli tárgy a gépírás heti két órában. Az évváró vizsgálatok rendszere a régi; az érdemjegyek azonban 1 fokozattal bővültek, a *kitünő* tevén a legfelső fokozatot. A továbbképző tanfolyam egészen új intézmény s e rendelet alapján foglal helyet először a magyar kereskedelmi szakoktatás keretében. A továbbképző tanfolyam csak már meglévő női kereskedelmi tanfolyam keretében szervezhető, oly nők részére, kik a kereskedelmi tanfolyamot sikerrel elvégezték. Tart okt. 1-től máj. 31-ig. E tanfolyamot elvégzett növendékek május végén írásbeli s szóbeli vizsgálatot tesznek. A bizonyítvány érdemfokai: «kiváló» és «megfelelő». A továbbképző tanfolyam tárgyai: keresk. levelezés (3 óra), könyvviteltan (4 óra), keresk. számtan (3 óra), ker. és váltójogi ismeretek (2 óra), gyorsírás (3 óra), összesen 15 óra. Rendkívüli tárgyal a német kereskedelmi levelezés és irodai munkálat van felvéve heti 2 órával. Szmollinyi Nándor (Ker. Szakok.)

★

A magyar szövő- és házi-ipar a párisi kiállításon, rendkívüli sikert aratott, amit nem csupán ez osztály nagy látogatottsága, hanem az itt eszközölt tömeges vásárlás és megrendelés is bizonyít. Leggazdagabb e csoportban az Izabella főhercegnő védnöksége alatt álló «pozsonyi házi-ipar egyesület» kiállítása. Ez az egyesület a budapesti ezredévi kiállításon is feltűnést keltett remek stilszerű himzéseivel; azóta technikája még tökéletesedett. Párisban szebbnél-szebb himzett oltárterítőket, mise-öltözeteket, asztalterítőket, falvédőket, függönyöket állítottak ki, melyekhez szépség és eredetiség tekintetében méltán sorakoztak a különféle női ruházati cikkek és fényűzési tárgyak. A himzések anyagát durvább vagy finomabb vászon és batiszt, meg selyem és bársony szolgáltatják, melyekre többnyire selyemmel van a minta rálehelve, ráfestve; az egyházi tárgyak azonban többnyire aranynyal vannak himmezve. Főérdeme az egyesületnek, hogy csupa magyaros motivumú eredeti mintázatú himzést állított ki, s hogy e mintákat az ízléses és tökéletes kivitel által vonzóvá, keresetté tette. A pozsonyi házi-ipar egylet magyar stílusú termékeinek Izabella főhercegnő már eddig is nagy piacot hódított meg; a külföldi legelőkelőbb köröket nyerve meg vásárlókul. A párisi kiállításon általánosan ismert lett a magyar népipar e kiváló terméke, s oly tömeges megrendelés érkezett Párisból a csoportvezetőkhez, hogy a pozsonymegyei himzónők évekre el vannak látva munkával. Ez a siker más vidékek egyesületeit is buzdíthatja a háziipari foglalkozások terjesztésére, s ez által a nők keresetképességének fokozására.

★

A kertész-nő-kérdésről folytattak a «Tanítónők Otthoná»-ban összegyűlt tanítónők eszmecserét, szükségesnek mondván ki a nők figyelmét erre a foglalkozásra terelni. Régi időktől fogva volt a poetikus virágoskert, a prózaibb, de annál többet a konyhára hozó zöldségeskert a nő gondjaira bízva. Miért ne lehetne ezt az öröklött hajlamot alapos képzéssel erősíteni s egy jó polgári életpálya megszerzésére kihasználni s a kisbirtokos-osztály anyagi jólétét ezzel, mint a nők házi foglalkozásával emelni? A Gellérthegy alján épült kertészeti tanintézet egy szóval sem ellenzi, hogy nő-növendékei is legyenek s ebben az esetben legalább, a mi tiltva nincs, az — kétség kívül meg van engedve. Bár az ottani kertészek ellenszenvvel viseltetnek a nőmunka iránt, legalább a kertészetben, olyannyira, hogy gyomlálásra is drága férfierőt használnak; mégis segédkeznek néhány nőkertész kiképzésében, mert néhány nő már végzi az ottani 4 éves kurzust, — s ez az ellenszenv bizonyára nem fog kiterjeszkedni majd egy szakszerűleg képzett, ott kiművelt kertészre, ha mindjárt nő is az illető! Nagyon ajánlatossá teszi e pályát a nőkre nézve az, hogy nem hosszú tanulási időt igénylő pálya, a mi végre nálunk nőknél nagyon is nagy jelentőségű. Előképzettséggül elég négy polg. iskolai osztály, azután négy év a kertészképző tanfolyam, 2 gyakorlati év, s így mire a leány 19—20 éves, úgy biztos kenyeret adó pálya kezdetén áll, s ismereteinek, főként ha vidéki, saját családjában is mindig hasznát veheti. Felsőbb leányiskolák, tanítónőképítő-intézetek kertjeinek gondozását egyenesen ilyen képzettségű nőkre kellene bízni. Önálló kert-üzletet is nyithatnak az ily képzettségű leányok csekély tőkével, főként nagyobb városok közelében. A tanítónők M. D. E. ismételten foglalkozni fog e kérdéssel, mivel a női életpályák között a kertészkedést a legfigyelemreméltóbbak egyikének találja.

★

M. D. E. A tanítónők otthonában szomorú napokkal kezdték meg az őszt. Nem egészen egy hét leforgása alatt két, érdemekben megőregedett tagját kísérték ki az örök nyugalomra. Előbb *Bayer Karolinát*, ki Budapesten több évtizeden át elismert jóhírű nevelő-intézetet tartott fenn, s később *Kövér Gyulánét*, ki mint angol nyelv-mesternő hosszú ideig működött a fővárosban.

A tanítónő tagok összetartásának előmozdítására megkezdték a múlt tanévben elhatározott szerdai összejöveteleket is. Eddig már négy ilyen összejövetelt tartottak Győry Ilona elnöklete alatt s több a női kérdést érdeklő ügyek tárgyalása mellett barátságos beszélgetés közben folytak le az együtt töltött órák.

A czemétei fürdőház kezeléséről Láng Mihály eperjesi óvónőképítő intézeti igazgató áthelyeztetése miatt lemondott s egyelőre a gondozást Dúzs Mária internatusi igazgató vállalta szíveségből magára.

Maleczky Vilmosné úrnő az egyesület javára november hó végén érdekes hangversenyt szándékozik rendezni s erre a célra az Urania tudományos színház helyiségeit reméli az egyesület megnyerni. Előre is figyelmessé tesszük t. olvasóinkat erre a különösen érdekes és népesnek ígérkező estére s kérjük szives részvételüket.

★

A kassai gazdakongresszus a nőnevelés kérdésével is foglalkozott. E tárgyban *Geöcze Sarolta* volt az előadó s fejtegetései a kongresszus tagjainak osztatlan tetszésével találkoztak. Geöcze Sarolta a középsztyály hanyatlásának egyik okát a nők felületes nevelésében látja, mely a munka lenézésére s az oktalan prédaságra, de a nemesebb társadalmi feladatok elhanyagolására is vezetett s ez osztály megmentését a jobbak tömörülésétől s a leányoknál is a józanabb, okosabb, munkára való neveléstől várja. Elsorolja azt, a mi a társadalmi föladatok megoldására női részről nálunk eddig történt, hivatkozik a külföldre is, kifejti a nőkre váró föladatokat a társadalmi munkásság terén. A nevelésre térve, rámutat a gentry-családokban eddig divott felületes, idegen szellemű nevelés hiányaira s azzal szemben kifejti a józan, helyes, nemzeti nevelés követelményeit, különösen a munkára nevelés s az erre nézve még ma uralkodó előítélet lerombolásának szükségét hangoztatta.

*

Petőfi-est az Urániában. Tordai Grail Erzsi, ki költőinknek a külföldön való megismertetésével nemzetünknek oly igazi szolgálatokat tett, e hó 22-én Petőfiről tartott előadást az Urániában, a költő különböző életszakából vett költemények elszavalásával jellemezve a nagy költő egyéniségét. Az előadás iránt a főváros irodalmi köreiben nagy volt az érdeklődés; megjelentek ott Gyulay Pál, Beöthy Zsolt, Heinrich Gusztáv, Erődy Béla és a fővárosi irodalom-tanárok közül sokan, sőt báró Bánfy Dezső és Wlassics Gyula is kitüntették a jeles előadónőt, s mindketten feleségükkel együtt végig hallgatták az előadást. A művésznőnek sok tapsban volt része, melyet annál szivesebben emelünk ki, mert sikerének, mely egy magyar tanítónő törekvéseinek jutalma, bizonyos büszkeséggel örvendünk.

*

Festő-iskola nők számára. Báró Huszár Ilona festőművésznő (Andrássy-út 83, illetve Felső-erdősor 22. szám alatt levő műtermében) november 1-étől kezdve festő-iskolát nyit nők számára. Az új iskolában természet és élő modellek után viz- és olajfestést, rajzolást, fa- és selyemfestést, szóval a diszítő festés minden ágát s az iparművészeti tervezést tanulhatják a növendékek. A női diletantizmust ez által helyes és hasznos irányba tereli a kiváló művésznő, ki maga is remek dolgokat alkotott már az iparművészet terén, s ki teljes erejével azon van, hogy a művészi szép minden család otthonában helyet találjon. A tanfolyam díja napokénti (8—12-ig tartó) tanításért havi 20 frt; de lehet délutáni órákra vagy minden másodnapra is beiratkozni. A tanulás bármikor megkezdhető.

IRODALOM.

DEÁK FERENCZ LEVELE VÖRÖSMARTY ILONÁHOZ, módszeresen tárgyalja *Berta Ilona*. Ára 40 fillér.

Deák Ferencz gyönyörű s a leányok nevelésében oly igazi haszonnal értékesíthető levele első ízben a «Nemzeti Nőnevelés»-ben jelent meg, honnan olvasóink az azt kísérő szép módszeres fejtegetéssel együtt jól ismerik. Mint a különlenyomat ez alkalommal önálló füzetben is megjelent s leányiskoláink felismerve annak kiváló becsét, csakhamar szétkapkodták e füzetkéket, hogy a serdülő leányoknak emlékkönyvül adják, vagy az iskolai oktatás kapcsolatában felhasználják. Azóta folytonosan érkeztek a leányiskolákból sürgető felhívások hozzánk e füzetke új kiadása tárgyában. Örömmel értesítjük tisztelt olvasóinkat, hogy ez értékes füzetke immár elhagyta a sajtót, s megrendelhető a «Nőnevelés» útján is vagy Berta Ilonánál (Andrássy út 65.), 50 fillérnek levélbélyegeken való beküldése esetén a füzetet azonnal bérmentve küldjük meg a megrendelő címére.

★

AZ ÁLLATOK VILÁGA. *Brehm Alfréd* nyomán szerkeszti *Méhely Lajos* anár. 200 füzet. Egy füzet ára 80 fillér. Légrády Testvérek kiadása.

A magyar literatura hivei ez idő szerint alig beszélnek másról, mint arról a hatalmas vállalatról, a mely a Légrády Testvérek kiadásában most indult meg. A 200 füzetre, vagyis tíz kötetre rugó irodalmi mű, a melynek első füzetét már szétküldték, Brehm Alfréd «Tierleben» című korszakos nagy művének magyar kiadása. Ezt a művet, a mely Németországon kívül is óriási feltűnést keltett, a magyar kiadócég nem egyszerű fordításban adja a közönségnek. A magyaros átültetés eszközlői a tudomány mai színvonalához s a hazai viszonyokhoz alkalmazzák, a mi azt jelenti, hogy a most megindult magyar kiadás a Brehm-féle mű összes eddig megjelent kiadásoknál értékesebb lesz, mert az évek folyama alatt az eredeti munka némely része elavult. Az újabb megfigyelésekkel s a hazai adatok felhasználásával bővített magyar Brehm olyan teljes mű lesz, a melyhez hasonló egy művelt nemzet nyelvén sem jelent meg. Ez a vállalat mind arányaira, mind eszközeire nézve a legnagyobb természettudományi mű, a mely magyar kiadásban napvilágot látott. Illusztrálja ezt nemcsak az, hogy tíz vaskos kötetből fog állani, de az is, hogy a rendkívül becses szöveget 1800 művészi kép magyarázza, hogy 80 fekete nyomatú műlap és 100 színes nyomatú műmelléklet járul hozzá. A mű szerkesztője Méhely Lajos, a Magyar Tудо-

mányos Akadémia és több külföldi tudományos társulat levelező tagja. Munkatársai Chernel István, Csiki Ernő, Kohaut Rezső és dr. Rátz István, a kik a szakirodalom legkiválóbb művelői. Hogy «Az állatok világa» mennyire fölkeltette maga iránt a figyelmet s hogy azt mily értékesnek tartják, az is bizonyítja, hogy Wlassics Gyula és Darányi Ignác miniszterek a művet körrendeletben ajánlották. A most megjelent első füzetben a majmokról van szó. A majomvilág rendkívül érdekes leírása kezdődik meg benne, oly élénken és oly színesen, hogy a laikusnak is gyönyörűségére szolgál. Ez az első füzet hű képét adja az egész munkának s mindenkit meggyőzhet arról, hogy nemcsak tanulságos, de érdekes mű is lesz, mert hát «Az állatok világa» a legjobb példa arra, hogy a tudományt mint lehet népszerűsíteni. A magyar Brehm kétféle kiadásban fog az olvasó közönség elé kerülni, ú. m. bekötött és füzetes kiadásban. A bekötött kiadás első kötete 1901 január hó folyamán fog megjelenni. Ezentul minden további félév egy-egy újabb kötetet fog a könyvpiacra hozni, s így öt év lefolyása alatt a 10 kötetből álló mű teljesen be lesz fejezve. Minden kötet 18 koronába fog kerülni, az egész 10 kötet ára tehát díszes félbőr-kötésben 180 korona. Az egész mű 200 füzetből fog állani, melyeknek ára 80 fillér lesz; a díszes bekötési tábla 3 koronáért kapható. A bekötés háta finom chagrinbőrből készül, gazdag aranyozással; a bekötés táblája tartós vászomból való. Nagy súlyt vetnek az izlésre, szépségre és tartósságra. Az első füzetek már ez év október havában kerülnek a könyvpiacra és azontul havonta 3—4 füzet fog megjelenni, átlag egy-egy heti időközökben. A füzetes kiadás semmi esetre sem fog több mint 200 füzetre terjedni. Mutatványfüzetet és tájékoztatót a kiadóhivatal ingyen és bérmentesen küld.

★

Jámbor Lajos, folyóiratunk munkatársa, elemi iskolás gyermekek számára szép és olcsó imakönyvet írt, mely nála Békésen megrendelhető. Ára 24 fillér. 100 db 16 korona.

★

VEZÉRKÖNYV A SZÁMTANÍTÁSHOZ. Tanítók és tanítónövendékek számára. Írta *Pethes János*, áll. tanítóképző-intézeti tanár. Nagy-Kanizsa, Fischel Fülöp kiadása. Ára 5 korona.

Egy derék pedagógusnak nagy gonddal és sok készütséggel írt munkája ez, melynek jelentőségét maga az előszó a következőkben jellemzi:

Az állami tanítóképző intézetek tanterve megkívánja, hogy a tanítóképző utolsó évfolyamában a népiskola számtani anyaga módszeresen feldolgoztassék. A számtanítás közben szerzett tapasztalatai arra a meggyőződésre vezették szerzőt, hogy tantervünk e követelménye a képzőintézeti számtani oktatásnak egyik legfontosabb, de egyszersmind legnehezebb része. A legjobb számolóink nem egyszer megfélekednek arról, hogy fejletlen gyermekeket tanítanak, a gyengébb tehetségűek akárhányszor fennakadnak a legcsekélyebbnek látszó tárgyi nehézségeken. Amazok mérséklésére, emezek gyámolítására szánta szerző ezt a munkát.

«Nem akar ez tisztán-pusztán tankönyv lenni. Talán inkább nevezhetném a számtanítás monographiájának, mint egyszerűen vezérkönyvnek. Olyan útravalót szeretnék benne a leendő tanító kezébe adni, mely sarkalja, hogy ne elégedjek meg a képzőintézetben szerzett elméleti ismerettel, hanem olvasgatva és az olvasottak fölött sokat gondolkozva a gyakorlati életben is egyre bővítse szakismereteit. Okuljon a multak küzdelmein, hogy a jelent annál jobban megbecsülje s a jövő nemzedék érdekében annál lelkesebben, annál eredményesebben munkálkodjék. A szaktanár feladata, hogy kiválogassa azokat a részleteket, a miket a leendő tanítók képzése érdekében már a tanítóképzőben szükségeseknek tart.

Nemzeti népoktatásunk nagy céljait tekintve kimondhatjuk azt is, hogy az olvasgatásra, a gondolkozásra nemcsak a kezdő, a fiatal tanítónak, de az idősebbeknek is szükségük van. Ezért szántam munkámat nemcsak a tanító-növendékeknek, hanem a tanítóknak is. Hiszem, hogy a magyar tanítóság törekvő része talál ebben a munkában a gondolkodásra valamelyes anyagot.

Három része van ennek a könyvnek. Az elsőben beszélek a számolás és a számtanítás történetéről, a másodikban a didaktikai szabályokat és a szemléltető eszközöket ismertetem s a harmadikban a számtanítás módszerét gyakorlatilag mutatom be. Célom nem a tündökölés, hanem egyedül a közjó szolgálása.

Munkám beosztása s természete hozta magával, hogy kezeim között igen sok műnek meg kellett fordulni. A külföldi irodalom ismertetésénél a nevezetesebb külföldi vezérkönyvek mellett különösebben Kehr methodika történelme, Raumer, Schmidt pædagogiai történelme és a Schmid-féle pæd. encyklopædia megfelelő cikkei voltak kútforrásaim. A hazai irodalom legtöbb vezérkönyvét magam tanulmányoztam át. A mit így évek során át gyűjtögettem, abból a céljaimnak megfelelőket az elméleti és a gyakorlati részben alkalmaztam. E részekben Pestalozzi, Diesterweg, Grube, Hentschel, Strehl, Pickel és Hartmann számtani munkái s Maróthitól kezdve a magyar vezérkönyv írók jó nagy része volt segítségemre. Munkám utolsó részét az Ambros-Kopetzky-féle népiskolai számtani példatárakhoz alkalmaztam.» A jeles munkát a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Camille Pissarro